

SOCIÁLNA PREVENCIA

ZOZNAMKA

VIŠŤA
SOCIÁLNA PREVENCIA
ISSN 1336-9679

mediálna výchova

OBSAH

Predslov šéfredaktorky

PhDr. Ingrid Hupková, PhD., šéfredaktorka bulletinu, riaditeľka kabinetu sociálnej prevencie, Národné osvetové centrum

Príspevky zo zahraničia

Mediálna a počítačová gramotnosť spolu úzko súvisia

MUDr. Karel Nešpor, CSc.
primár, Psychiatrická liečebňa Bohnice, Praha, Česká republika

Kyberšikanovanie ako jedno z rizík elektronickej komunikácie

Mgr. Eva Vaňkátová, lektorka primárnej prevencie, členka rady ProPrev, o. z., školská metódička prevencie ZŠ Vachkova
Praha, Česká republika

Internet a zdravie

Mgr. Petra Holcnerová
Centrum adiktológie, Univerzita Karlova, 1. LF a VFN, Psychiatrická klinika, Praha, Česká republika

Výhody a nevýhody on-line zoznamiek

Bc. Eva Blažková, Masarykova univerzita, Fakulta sociálnych štúdií
Brno, Česká republika

Mládež v prostredí internetu

Bc. Zuzana Gaššová a Bc. Jakub Mikuška, Masarykova univerzita,
Fakulta sociálnych štúdií, Katedra psychológie
Brno, Česká republika

Teoreticko-informačné príspevky

Význam mediálnej výchovy v prvej dekáde 21. storočia

PhDr. Nataša Slavíková, generálna riaditeľka sekcie médií,
audiovizie a autorského práva, Ministerstvo kultúry SR

Hazardné hranie mládeže, internet a sociálne médiá

MUDr. Ludvík Nábělek, PhD.
primár, Psychiatrické oddelenie FNŠP F. D. Roosevelta, Banská
Bystrica

Vplyv mediálneho násillia na prežívanie divákov

PhDr. Barbora Mesárošová, PhD., psychologička
Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra psychológie
Bratislava

Psychosociálne faktory mediálnej komunikácie 20

Mgr. Magda Biznárová, psychologička
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety
v Bratislave, n. o.

3 Význam mediálnej výchovy v školskom vzdelávaní – v kontexte súčasnosti 22

PhDr. Ľubica Bizíková
Štátny pedagogický ústav, Bratislava

4 Vybrané aspekty tzv. komunikačných závislostí a ich prevencia 23

PhDr. Ingrid Hupková, PhD., psychologička, psychoterapeutka,
riaditeľka kabinetu sociálnej prevencie, Národné osvetové centrum

Príklady dobrej praxe

Zodpovedne.sk, Pomoc.sk, Stopline.sk, OVCE.sk – štyri projekty v oblasti mediálnej výchovy 25

9 Ing. Miroslav Drobný
prezident, eSlovensko, o. z.

Mediálni špióni 28

Magdaléna Glasnerová, hlavná dramaturgička tvorby pre deti,
Slovenská televízia

Mediálna výchova a možnosti regionálnych osvetových stredísk 28

Mgr. Helena Žňavová
riaditeľka Pohronského osvetového strediska, Žiar nad Hronom

Sebaskúsenostné príspevky

Príspevky zo Základnej školy pri Reedukačnom centre Sološnica 29

11 Ako si to pamätám ja – začalo to takto
Michal P.
Môj život s počítačom
Michal G.
Moje skúsenosti s počítačom
13 Tomáš F.
Počítač a ja
Csaba B.

Príloha

14 Výberová bibliografia k problematike mediálnej výchovy 30

Zostavila Mgr. Alena Šprtová, Národné osvetové centrum

16

18

Vážení priatelia, milí čitatelia,

dostáva sa vám do rúk časopis Sociálna prevencia – mediálna výchova, jubilejný piaty ročník informačno-vzdelávacieho bulletinu rezortu kultúry. Vydanie tohto špecializovaného čísla pripravilo Národné osvetové centrum – kabinet sociálnej prevencie v úzkej spolupráci s občianskym združením Prečo som na svete rád/rada za finančnej spoluúčasti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

Ako šéfredaktorku a zostavovateľku ma osobitne teší, že si periodikum nachádza čoraz širší okruh záujemcov – čitateľov z radov nielen odbornej, ale i laickej verejnosti, osobitne napríklad i z akademickej pôdy našich vysokých škôl. Každodenné objednávky nielen novších, ale aj starších čísiel nášho rezortného bulletinu od individuálnych objednávateľov svedčia o jeho obsahovej kvalite a čitateľskej atraktivnosti. Vysoko je oceňovaný tiež grafický vizuál a úprava, ale aj kvalita tlačiarenskeho spracovania. Okrem tlačenej verzie, ktorá je adresne distribuovaná v náklade 2 500 ks, sú všetky doteraz vydané čísla zverejnené nielen na domovskej webstránke Národného osvetového centra www.nocka.sk, ale aj na www.infodrogy.sk, informačnom portáli, prevádzkovanom Generálnym sekretariátom Výboru ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog pri Úrade vlády SR.

Sociálna prevencia prináša príspevky štruktúrované v už tradičných rubrikách: Príspevky zo zahraničia, Teoreticko-informačné príspevky, Sebaskúsenostné príspevky či výberová bibliografia. Novou je rubrika Príklady dobrej praxe, kde máme zámer informovať o atraktívnych a inšpiratívnych projektoch a programoch podľa tematického zamerania bulletinu.

Veríme, že úplne nové zameranie bulletinu, ktoré je v histórii periodika po prvýkrát tematicky orientované na problematiku mediálnej výchovy, sa stane nielen ďalším reálnym krokom k naplneniu Konceptie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania (schválenej uznesením vlády SR č. 923 zo 16. decembra 2009), ale najmä podnieti našich čitateľov aj reálne pristúpiť k jej implementácii v každodennej praxi.

Želám vám pohodové, príjemné a zmysluplné čítanie.

*PhDr. Ingrid Hupková, PhD.
šéfredaktorka bulletinu,
riaditeľka kabinetu sociálnej prevencie NOC*

MEDIÁLNA A POČÍTAČOVÁ GRAMOTNOSŤ SPOLU ÚZKO SÚVISIA

MUDr. Karel Nešpor, primár, Psychiatrická liečebňa Bohnice, Praha, Česká republika

Nie je gramotnosť ako gramotnosť

Dôležitosť počítačovej gramotnosti sa zdôrazňuje často. Základná znalosť práce s počítačom sa dnes vyžaduje vo väčšine odbov. Niektoré zamestnania si bez nej možno len ťažko predstaviť. Veľká časť písacích strojov sa presťahovala z pracovní do skladov. To všetko je pravda.

Problém sa však začína vo chvíli, keď sa spýtame, čo je to počítačová gramotnosť. Je to snáď iba primeraná znalosť softvérového vybavenia a údržby systému?

Rozhodne nie. Uvedené môžeme ilustrovať na príkladoch.

- Pán J. navštevoval v pracovnom čase stránky, ktoré nemali s jeho zamestnaním nič spoločné. Prišlo sa na to, keď preniesol do podnikovej siete vírus. Pán J. bol potom okamžite prepustený z práce.
- Pani A. bola svedomitá sekretárka, písala všetkými desiatimi, ale sedela pri tom nedbalo, so zaguľateným chrbtom. Navyše málo odpočívala. V počítačovom kurze síce niečo počula o mikroprestávkach pri práci, ale nepovažovala ich za dôležité. Namiesto chodenia jazdila zásadne autom. Objavil sa u nej vážny problém s bedrovou chrbticou, ktorý si vyžiadal dlhodobú pracovnú neschopnosť.
- Dospievajúci M. študoval na strednej škole. O počítačoch a internete toho vedel viac ako všetci jeho učitelia. Bol by z neho skvelý programátor. Ale namiesto programovania a taktiež namiesto štúdia hral dňom i nocou počítačové hry. Po nejakom čase prestal dochádzať do školy a vylúčili ho z nej.

Všetci menovaní zvládali technickú stránku práce s počítačom. Boli však počítačovo pogramotní a to sa im nevyplatilo.

Počítačová gramotnosť v širšom zmysle slova

Ako by teda mala počítačová gramotnosť vyzeráť a čo by mala zahŕňať?

- Používanie počítačov efektívne, účelne a užitočne. Práca s počítačmi používateľovi a jeho okoliu priamo alebo nepriamo prospieva.
- Používateľ sa perfektne ovláda a vie používať počítač vo vymedzenom čase a na vymedzené účely.
- Používateľ vníma svoje okolie realisticky. Vie jasne rozlišovať medzi povrchnými internetovými kontaktmi a hlbšími vzťahmi v rodine a s dobrými priateľmi. Tieto hlboké vzťahy si váži, dáva im prednosť a prehlbuje ich.
- Čas strávený pri počítači nie je na úkor plnenia bežných povinností (upratovanie, hygiena, chod domácnosti, zamestnanie). V tomto smere existuje zdravá rovnováha.
- Používateľ má rôznorodé a kvalitné záľuby, ktoré umožňujú obnovu síl. Prácu v sede vyvažuje vhodnými pohybovými aktivitami (chôdza, joga a pod.).
- Vie zvládať stres, únavu a negatívne emócie, naučil sa nejakú relaxačnú techniku a tieto svoje zručnosti sústavne využíva.
- Chápe počítač ako nástroj. Udržiava si nadhľad a má zdravú hierarchiu hodnôt. Je inteligentný a cieľavedomý.

Ako učiť skutočnej počítačovej gramotnosti?

Odpoveď na túto otázku je jednoduchá iba zdanlivo. Zo všetkých troch príkladov, o ktorých sme sa zmienili, jasne vyplýva, že informovanosť nestačí. Pán J. vedel o rizikovitosti svojho konania,

pani A. mnohokrát počula o prospešnosti pohybu a dospievajúci M. musel počítať s tým, že keď prestane chodiť do školy, nebude mať maturitu.

Riziká pre telesné zdravie pri práci s počítačom rastú v prípade, že sa v tejto oblasti niekto správa nezdržanlivo (Kim a Chun, 2005). Niektorí autori (napríklad Guan a spol., 2009) konštatujú tento problém a odporúčajú identifikovať u dospievajúcich rizikové faktory. K týmto rizikovým faktorom patria hyperaktivita s poruchami pozornosti, hostilita, depresia a sociálna fobia (Ko a spol., 2009). S uvedeným možno súhlasiť, ale ani náležitá liečba spomínaných porúch ešte nezaručuje, že sa u dospievajúceho neobjaví nezdržanlivé správanie vo vzťahu k internetu. Rizikové faktory môžu byť aj inde, napríklad v nevhodnej sieti vzťahov, nedostatočných sociálnych zručnostiach alebo v rebríčku hodnôt. Lin a spol. (2009) preukázali prospešnosť rodičovského dohľadu v prevencii návykového správania vo vzťahu k internetu. Ani to však nie je univerzálna odpoveď, napríklad v dvoch z uvedených troch príkladov nešlo o deti ani dospievajúcich, ale o dospelých ľudí. Rodičovský dohľad tu neprichádzal do úvahy.

Ak hovoríme o primárnej prevencii v tejto oblasti, dostávame sa do relatívne neprebádaného terénu. Ponúkam tu niektoré typy a vlastne aj podnety na ďalší výskum:

- Svoj význam by mohol mať už štýl výučby práce s počítačom. Letmá zmienka o mikroprestávkach v práci nestačí. Omnoho lepšie by bolo, keby vyučujúci robil mikroprestávky, vyplnené vhodnými pohybovými aktivitami, aj počas výučby.
- V prevencii v rodine sa osvedčila, okrem spomínaného rodičovského dohľadu, aj vrelosť, záujem a zároveň schopnosť rodičov stanoviť a presadzovať rozumné pravidlá. Dá sa s veľkou mierou pravdepodobnosti predpokladať, že to bude platiť aj tu.
- V oblasti návykových chorôb nachádza široké uplatnenie svoj pomoc a krátka intervencia. Pomocou nich možno ovplyvniť ľudí v počiatkových štádiách problému, ktorí by inú pomoc nevyhľadali, ani keby bola dostupná. Pravda, v tomto prípade navyše často nie je dostupná špecializovaná pomoc, aj keď existujú priaznivé zahraničné referencie o pozitívnom vplyve niektorých typov psychoterapie (Du a spol., 2010, Kim, 2007).
- Možno predpokladať, že podobne ako v prevencii iných návykových chorôb, aj tu bude mať význam interaktívna výučba relevantných zručností. Ani na zvládnutie určitého počítačového programu nestačí iba čítať manuál, ale je potrebné s programom aj pracovať. To platí i v prípade iných zručností.

Tab. 1. Niektoré relevantné zručnosti, týkajúce sa počítačovej gramotnosti v širšom zmysle slova

Zručnosti sebaovplyvňovania	Sociálne zručnosti
Schopnosť motivovať sa na zdravý spôsob života a dosahovanie dobrých životných cieľov.	Schopnosť čeliť sociálnemu tlaku, či už prichádza z priestoru sociálneho, alebo virtuálneho. Schopnosť čeliť reklame a ďalším negatívnym vplyvom vo virtuálnom svete.
Schopnosť oddialiť uspokojenie alebo potešenie.	Schopnosť asertívne a zrozumiteľne komunikovať. Špecifický komunikačný kanál volí podľa jeho vhodnosti, potreby a okolností.
Schopnosť chrániť a posilňovať vlastné zdravé sebavedomie.	Schopnosť empatie a porozumenia životným situáciám i motíváciám druhých, ktoré súvisia s internetovou aj inou komunikáciou.
Schopnosť plánovať čas. Vedieť efektívne regulovať počítačový čas a aktivity v sede kompenzovať pohybom alebo inými činnosťami. Schopnosť viesť zdravý spôsob života.	Schopnosť komunikácie, vyjednávania, nachádzania kompromisu v rodine, škole, na pracovisku atď., ale i vo virtuálnom prostredí.
Zručnosti pri zvládaní rizikových duševných stavov (sem patrí baženie po internete, ale i úzkosť, hnev, depresia, radosť alebo nuda).	Schopnosti rozhodovať sa a schopnosť predpovedať následky určitého konania v oblasti vzťahov, čo sa týka aj správania na internete.
Schopnosť uvoľniť sa, používať vhodnú relaxačnú techniku. Vedieť odpočívať.	Schopnosť vytvárať vzťahy a budovať si primeranú sieť sociálnych vzťahov, na to používať rôzne formy komunikácie. Vedieť odmietnuť nevhodnú spoločnosť, schopnosti odmietania, čo sa týka aj internetu.
Schopnosti starať sa o vlastné zdravie (výživa, cvičenie, využívanie zdravotnej starostlivosti, hygiena atď.).	Schopnosť účelne nakladať s finančnými prostriedkami.
	Zvládnutie prechodu do nového prostredia alebo novej životnej situácie, pružnosť a prispôsobivosť, rodičovské zručnosti atď.

Poznámka: O technických zručnostiach sa tu nezmiňujeme, ich zvládnutie sa považuje za samozrejmé a navyše sa líšia podľa charakteru práce a pokročilosti používateľa. Čiastočne podľa Nešpor (2003).

Na ďalšie štúdium

Ak vás, vážení čitatelia, táto problematika zaujíma, môžem vám ponúknuť niektoré svoje voľne dostupné práce. Sú dostupné na adrese www.drnespor.eu.

- *Chráňte deti pred počítačmi a počítače pred deťmi.* Ako hovorí názov, tento materiál sa týka hlavne prevencie v rodine a je určený širšej verejnosti.
- *26 ciest, ako premôcť „závislosť“ od internetu.* Svojpomocný návod, určený laikom.
- *Ako znížiť riziká pri práci s počítačom.* Opäť určené širšej verejnosti.

- *Zdravotné riziká počítačových hier a videohier.* Tento text je adresovaný skôr odborníkom, nájdete tam aj početné odkazy na odbornú literatúru.
- *„Závislosť“ od počítačov: test, prevencia, svojpomoc, liečba.* Video na www.youtube.com/drnespor, určené laikom. Okrem toho pripravuje nakladateľstvo Computer Media (www.computermedia.cz) vydanie mojej knihy na súvisiacu tému. Jej pracovný názov (ten sa môže zmeniť) znie *Prežiť počítač a internet prakticky, šikovne a veselo.*

Použitá literatúra

- Du YS, Jiang W, Vance A. Longer term effect of randomized, controlled group cognitive behavioural therapy for Internet addiction in adolescent students in Shanghai. *Aust N Z J Psychiatry.* 2010;44(2):129-34.
- Guan SS, Subrahmanyam K. Youth Internet use: risks and opportunities. *Curr Opin Psychiatry.* 2009;22(4):351-6.
- Kim JS, Chun BC. Association of Internet addiction with health promotion lifestyle profile and perceived health status in adolescents. *J Prev Med Public Health.* 2005;38(1):53-60.
- Kim JU. A Reality Therapy Group Counseling Program as an Internet Addiction Recovery Method for College Students in Korea. *International Journal of Reality Therapy.* 2007;(26):3 - 9.
- Ko CH, Yen JY, Chen CS, Yeh YC, Yen CF. Predictive values of psychiatric symptoms for internet addiction in adolescents: a 2-year prospective study. *Arch Pediatr Adolesc Med.* 2009;163(10):937-43.
- Lin CH, Lin SL, Wu CP. The effects of parental monitoring and leisure boredom on adolescents' Internet addiction. *Adolescence.* 2009;44(176):993-1004.
- Nešpor K. *Metodika prevencie v školskom prostredí.* Praha 2003; 39 (dostupné na www.drnespor.eu).

Mgr. Eva Vaňkátová, lektorka primárnej prevencie, členka rady ProPrev, o. z., učiteľka a školská metodička prevencie ZŠ Vachkova Praha, Česká republika

Pre väčšinu z nás sa stal internet prirodzenou súčasťou života. Komunikujeme so svojimi priateľmi, píšeme pracovné i súkromné e-maily, nakupujeme, vyhľadávame informácie, pracujeme na ňom, platíme účty prostredníctvom elektronického bankovníctva. A keď si doma náhodou zabudneme mobilný telefón, skoro sa nám rúca svet. Pri všetkých týchto aktivitách chránime svoje počítače, svoje heslá a účty. Ale dokážeme vo virtuálnom svete ochrániť dobre aj sami seba? Dokážeme ochrániť svoje súkromie, zdravie a v niektorých prípadoch i život? A dokážu to tí, ktorých sa takéto hrozby týkajú najviac – deti?

Problematika hrozieb internetu je veľmi rozsiahla. Môže ísť o závislostné správanie, o nevyžiadanú poštu či poplašné správy v podobe spamov a hoaxov, o cracking, hacking, porušovanie autorských práv, phishing (zneužívanie bankových účtov), šírenie pornografie a pod. O týchto témach sa zmiňujem len okrajovo. Hlavná téma, ktorou by som sa rada zaoberala v tomto článku, je téma kyberšikanovania, sociálnych sietí a komunikácie na nich. To je totiž, podľa mňa, v súčasnosti najrizikovejšia skupina hrozieb internetu medzi deťmi a mládežou.

Rozhodne tu však nechcem tvrdiť, že internet sú len hrozby. Je to bezpochyby záslužná vec, ktorá väčšine používateľov uľahčuje mnoho vecí. No práve preto môže nemilo zaskočiť. Je to s ním ako so všetkými vecami okolo nás – sám osebe nie je ani dobrý, ani zlý. Záleží len na ľuďoch, v prospech akých hodnôt ho využijú.

Internetová komunikácia

Internet je často definovaný ako informačný a komunikačný prostriedok. Väčšina detí a mládeže prostredie internetu využíva práve na komunikáciu, či už prostredníctvom tzv. sociálnych sietí, alebo vďaka ostatným aplikáciám (chat, ICQ, Skype). Vďaka všetkým týmto programom môže jedinec komunikovať s jednou alebo niekoľkými osobami v reálnom čase a ani nemusia byť spolu v osobnom kontakte, mať spoločný motív a cieľ komunikácie a v mnohých prípadoch sa ani poznať.

V priebehu internetovej komunikácie prevažuje totiž jeden fenomén, ktorý sa pri bežnej osobnej komunikácii nevyskytuje, a to fenomén anonymity (Wolfsberg, 2006). Tá má bezpochyby svoje výhody, ale i nevýhody. Poskytuje komunikujúcim osobám akési rozplynutie fyzickosti a vystupovanie s takým imidžom, aký si vytvorí. Lahko sa tak môže stať z mladého zakomplexovaného študenta lev salónov alebo z opustenej štyridsaťročnej dámy atraktívna šestnásťročná slečna.

Byť niekým iným a komunikovať s neznámou osobou je však zábava len v medziach neškodnej zábavy. V rukách deviantného jedinca sa, naopak, stáva nebezpečnou záležitosťou, pred ktorou by sa najmä deti a dospievajúci mali mať na pozore. Tým je potrebné vysvetliť, že štrnásťročný Janko alebo trinásťročná Katka, ktorí si hľadajú kamarátov, môžu byť úplne niekto iný, kto si určite kamarátov nehľadá.

Sociálne siete

Podľa Wikipédie je sociálna sieť (správnejší, ale menej používaný názov je spoločenská sieť) prepojená skupina ľudí, ktorí sa navzájom ovplyvňujú. Sociálna sieť sa tvorí na základe záujmov, rodinných väzieb alebo z iných dôvodov. Toľko teda teórie. A ako také siete vyzerajú v praxi? Človek je tvor sociálny. Od svojho narodenia až po skon si hľadá sociálne kontakty a zapája sa do sociálnych sietí (rodina, škola, kamaráti, kolegovia, ľudia s rovnakými záujmami a pod.). Internet je jedným z nástrojov, ktorý toto uľahčil. A to veľmi rýchlo a efektívne.

Tu vidíte ukážku, akou rýchlosťou sa to podarilo najväčšej sociálnej sieti Facebook. Na dosiahnutie 150 miliónov používateľov potrebovali:

telefón – 89 rokov,

televízia – 38 rokov,

mobilný telefón – 14 rokov,

Facebook – 4 roky (teraz má viac ako 300 miliónov používateľov, denne sa registruje až 200 000 nových).

Sociálna komunikácia prebiehala na internete od jeho zrodu. Bola súčasťou diskusných fór, chatu a i. Jedného dňa niekto dostal nápad založiť web zameraný iba a len na sociálnu komunikáciu, a tak sa zrodil nový internetový fenomén – sociálny web, sociálna sieť (Buckingham, 2006). Poďme si teraz spoločne predstaviť tie najznámejšie, najprv z českých pomerov, a potom aj tie celosvetové.

- **Spolužáci.cz** – umožňujú zdieľanie odkazov, fotiek, videí, kontaktov a dokumentov so svojimi súčasnými či bývalými spolužiakmi z rôznych stupňov a typov škôl. Práve Spolužáci.cz poskytujú veľký priestor na páchanie kyberšikanovania, o ktorom bude ešte reč neskôr.

- **Lidé.cz** – nadväzovanie kontaktov a zábava sa neobmedzujú iba na spolužiakov, ale týkajú sa kohokoľvek, kto má na tomto portáli svoj profil. Čo to ale taký profil je? Sú to rozšírené informácie o používateľovi, môžu byť osobného, ba dokonca intímneho charakteru, doplnené fotografiami a videonahrávkami. Profil si môže jeho používateľ kedykoľvek pozmeniť či dokonca zrušiť.

- **Seznamka.cz, Libimseti.cz** – na nezáväznú flirtovanie, ale aj hľadanie vážnych známostí môžu poslúžiť tieto dve siete. Obe siete sú z pochopiteľných dôvodov určené používateľom starším ako 15 rokov. Napriek tomu sa na týchto zoznamkách pohybuje nemalý počet detí základnej školy, ktoré tu rozhodne nehľadajú vážne známosti. Sú ochotné o sebe prezradiť informácie intímneho charakteru, ktoré o nich nevedia ani ich najbližší.

- **Myspace.com** – veľmi populárna sociálna sieť, ponúkajúca interaktívne, používateľmi vytvárané siete priateľov, osobných profilov, blogov, fotiek, hudby a videí. Každý deň sa MySpace rozrastie o neuveriteľných 230 000 nových používateľov. Jedinou nevýhodou Myspace pre českých používateľov je to, že jeho používanie vyžaduje znalosť anglického jazyka, lebo táto sociálna sieť nie je preložená do češtiny.

- Dostávame sa k najrozšírenejšej sociálnej sieti **Facebook**, ktorej používateľmi je absolútna väčšina školskej mládeže. Facebook založil v roku 2004 Mark Zuckerberg počas štúdia na Harvardskej univerzite. Na začiatku bol Facebook určený iba študentom Harvardu, v lete roku 2006 sa otvoril všetkým používateľom starším ako 13 rokov. Túto vekovú hranicu rozhodne používatelia nedodržiavajú. Ja sama som používateľkou Facebooku a z vlastnej skúsenosti viem, že sa mi o priateľstvo hlási každý týždeň niekoľko jedincov (žiakov školy), ktorí sú iba na prvom stupni, takže rozhodne nespĺňajú podmienky na založenie účtu. Tie sa však dajú ľahko obísť, napríklad tým, že deti uvedú iný rok narodenia alebo im účet založia rodičia (a to nie je rozhodne žiadna výnimka), starší súrodenci či kamaráti. Na využitie Facebooku sa musíte najskôr zaregistrovať. Celá aplikácia je preložená do češtiny. Môžete si začať pridávať priateľov do svojho profilu, komunikovať s nimi, zdieľať s nimi fotky, videá, písať odkazy do ich profilu, obchodovať s rôznymi vecami, plánovať akcie, diskutovať na fórach a mnoho ďalšieho. Do sietí sa môžete pripájať podľa mesta, školy, pracovného miesta alebo regiónu. Vďaka tomu si môžete cez Facebook nájsť nových priateľov.

Facebook však nie je len zábava a komunikácia. Je to predovšetkým obrovský priestor, kde sú koncentrované milióny, možno miliardy citlivých osobných dát a množstvo aplikácií, ktoré k nim majú prístup. Aplikáciu (najčastejšie v podobe kvízov a jednoduchých hier) môže napísať akýkoľvek používateľ a potom osobné dáta ostatných použiť na svoje účely. Na množstve miest je Facebook umiestnený na tzv. blacklistoch (akési zoznamy zakázaných stránok). Je to predovšetkým z dôvodu možnosti zdieľania nevhodných obsahov.

V poslednom čase sa Facebook stáva obrovským a pomerne jednoduchým nástrojom na páchanie kyberšikanovania. Nie je nič jednoduchšie, ako napísať urážajúci status, hlúpo okomentovať niečiu fotografiu či so zlým úmyslom založiť niekomu účet s cieľom poškodiť ho.

Kyberšikanovanie

Isto teraz čakáte nejakú presnú definíciu kyberšikanovania. Definície sa na rôznych internetových portáloch, ktoré sa zaoberajú touto problematikou (tlačených publikácií na túto tému je málo),

v podstate zhodujú. Skôr než sa dostaneme k tomu, čo to vlastne kyberšikanovanie je, aké má hlavné znaky a aké sú zásadné rozdiely oproti klasickému šikanovaniu, rada by som si tu ujasnila niekoľko zásad.

V prvom rade by sme mali hovoriť o kyberšikanovaní v tých prípadoch, keď sú vzťahy medzi obeťami a pôvodcami v rovnocennom postavení. To znamená, že jedinci nie sú v podriadenom či nadriadenom vzťahu, jednoducho povedané – deti ubližujú deťom. Často počujeme o šikanovaní na pracovisku (v tomto prípade ide o mobbing či bossing) alebo šikanovaní učiteľov (tí však majú omnoho väčšie možnosti brániť sa oproti detským obeťom).

Ďalšou zásadou je to, že daná aktivita naozaj vyžaduje známky šikanovania. Dnes sa na internete môžeme stretnúť s desiatkami foriem protiprávneho správania, ale iba niektoré z nich vykazujú znaky šikanovania. Bohužiaľ, niektorí autori schovávajú za kyberšikanovanie prakticky všetko. Isteže, v prípade phishingu (podvodná technika slúžiaca na získanie hesla k elektronickému účtu) môže u obeť týchto trestných činov nastať ťažká psychická ujma, rovnako aj pri prečítaní nejakej poplášnej správy, tzv. hoaxu. Ale to ešte neznamená, že ide o kyberšikanovanie.

Na druhej strane sa opakovane stretávam v rôznych diskusných fórach s názormi, že kyberšikanovanie je nafúknutý problém, že medzi deťmi prakticky neexistuje a všetko je iba „detská“ hlúposť a neznalosť. Kto by si bol pred dvadsiatimi, tridsiatimi rokmi pomyslel, že prevencia sa bude musieť raz vzťahovať i na anorexiu, abúzus alkoholu u školskej mládeže, používanie zbraní v školách, na spotrebu marihuany, samovražedné sklony mládeže a pod. Tak ako sa s vývojom civilizácie objavujú iné, nové nežiaduce formy správania, tak sa rozmáha aj kyberšikanovanie. A iba kúsok od našich hraníc už má na svedomí svoju obeť. Dievča, ktoré psychické poníženie zo strany svojich spolužiakov neuneslo a vzalo si život (štrnásťročná Anna z Poľska). Máme teda o kyberšikanovaní začať hovoriť až vo chvíli, keď sa podobná udalosť stane aj u nás?

Výsledky výskumu projektu E-Bezpečie

Výskumný tím projektu E-Bezpečie a Centra PRVOK PdF UP (Centrum prevencie rizikovej virtuálnej komunikácie) realizoval v roku 2009 výskumné zisťovanie, zamerané na výskyt nebezpečných komunikačných javov spojených s využívaním informačných a komunikačných technológií. Závety českého výskumu potvrdili to, čo dlhodobo naznačujú aj výsledky zahraničných výskumov realizovaných napríklad v USA, Veľkej Británii a ďalších krajinách – takmer polovica českých detí je vystavená niektorej z fo-

riem kyberšikanovania (46,8 %). V rámci výskumu boli sledované najčastejšie prejavy kyberšikanovania, medzi ktoré patria napríklad dehonestujúce útoky (nadávanie, urážanie alebo ponižovanie realizované pomocou SMS správ, e-mailov, v chate, diskusii a publikovaním zosmiešňujúcich fotografií, audio- alebo audiovizuálnych nahrávok), vyhrážanie a vydieranie, útoky na elektronické účty (e-mailové, diskusné, účty ku vzdelávaciemu prostrediu atď.) a ich manipulácia, prípadne zneužitie napríklad na kyberšikanovanie.

I keď sa deti s kyberšikanovaním stretávajú pomerne často, niektoré sa dokonca stali obeťou aj niekoľkých útokov, pri riešení týchto problémov sa iba málo spoliehajú na pomoc rodičov a o situácii, do akej sa dostali, ich neinformujú. Rodičom by sa so svojimi problémami zverila necelá 1/4 opýtaných detí (22,9 %).

Vysoký počet obetí kyberšikanovania súvisí s pomerne veľkým množstvom útočníkov. Skoro každé tretie dieťa sa priznalo, že si kyberšikanovanie vyskúšalo (27,8 %). Najčastejšie išlo o útok na cudzí elektronický účet (14,7 %) a dehonestujúce prejavy, realizované pomocou SMS, e-mailu, v chate alebo v diskusii (7,6 %).

Vysoké čísla sú zarážajúce. Čo je ich príčinou? Môžu sa vôbec deti kyberšikanovania vyvarovať? V mnohých prípadoch určite áno. Veľmi dôležitú rolu tu zohráva prevencia, a to tak v rodine, ako aj v škole. Prevencia by mala byť zameraná na zvýšenie informovanosti o nebezpečenstve, ktoré s využívaním informačných a komunikačných technológií súvisí. Pokiaľ budú deti včas a správne oboznámené s takými rizikami, budú mať omnoho väčšiu šancu vyvarovať sa riskantného správania.

Medzi také patrí napríklad poskytovanie osobných údajov. Dve tretiny opýtaných detí sú ochotné zdieľať svoje osobné údaje s ľuďmi, ktorých poznajú iba prostredníctvom virtuálnej komunikácie. Prítom pod totožnosťou virtuálneho „kamaráta“ sa môže skrývať napríklad pedofilný jedinec, ktorý poskytnuté údaje môže zneužiť na tzv. grooming. Ide o praktiku, keď si páchatel „pripravuje“ svoju obeť na osobné stretnutie, vydiera ju, zneužíva ňou poskytnuté informácie, ponúka jej finančné či materiálne dary. Nedávny prípad pražského vrátnika, ktorý takto zneužil niekoľko chlapcov, je práve príkladom detskej neznalosti.

Definícia kyberšikanovania

Kyberšikanovanie (z angl. cyber bullying) je taký druh šikanovania, na páchanie ktorého sa využívajú informačné a komunikačné technológie. Sú to teda hrozby, trýznenie, obťažovanie, ponižovanie, strážňovanie a iné útoky, ktoré sú páchané prostredníctvom mobilných telefónov, internetu a jeho rôznych aplikácií. Cieľom takých útokov je zámerne niekoho vyviest' z rovnováhy. V prípade kyberšikanovania ide o psychické šikanovanie, nezanecháva po sebe stopy v podobe modrín, ale dlhodobé psychické traumy.

Nespornou „výhodou“ páchatel'ov kyberšikanovania je ohromná anonymita, ktorá sa na internete ponúka. Ďalej ide o obrovské publikum, počítajúce desiatky, stovky a v niektorých prípadoch i milióny divákov. Tým sa mnohonásobne zvyšuje utrpenie a trauma obetí a prakticky nemožnosť akokoľvek sa brániť.

Ako som už uviedla, ide o také aktivity, ktoré sú zamerané na psychickú stránku človeka. Psychická ujma býva v prípade kyberšikanovania dlhodobá, obeť si často s takými útokmi nevedia rady, hanbia sa za ne. Navyše sa v prípade odhalenia obávajú ešte väčšieho posmechu, a to dokonca i zo strany svojich blízkych.

Pôvodcovia a obeť kyberšikanovania

Aj kyberšikanovanie musí mať svojich páchatel'ov (pôvodcov, agresorov) a obeť, aby mohlo byť nazývané kyberšikanovaním. Obe skupiny sa však od páchatel'ov a obetí klasického šikanovania môžu líšiť a často aj ľišia.

Páchatel'mi kyberšikanovania sú častejšie chlapci než dievčatá. Dôvody sú prosté – väčšia počítačová gramotnosť, viac času tráveného pri počítači, väčšia „odvaha“. Páchatelia z radov chlapcov

majú väčšie znalosti internetových aplikácií, ovládajú programy na úpravu fotografií a videí. To neznamená, že v radoch páchatel'ov nie sú dievčatá. Tie sa však mnohokrát uspokojia len s mobilnými telefónmi, poprípade uverejnením videa. Ide, samozrejme, o jedincov, ktorých rodičia sa iba pramálo zaujímajú o to, na čo ich ratolesti mobilný telefón alebo internet používajú. V mnohých prípadoch sú páchatelia sami obeťou kyberšikanovania alebo aspoň jeho pozorovateľmi. Zatiaľ čo pri klasickom šikanovaní je agresor väčšinou fyzicky zdatnejší, v kolektíve pomerne obľúbený, vie si okolo seba vytvoriť akúsi „tlupu“ priateľov, páchatel' kyberšikanovania nič také nepotrebuje. Môže to byť fyzicky slabý jedinec, ktorý nemusí byť v skupine obľúbený.

Rovnako sa môže obeťou stať ktorýkoľvek jedinec. Avšak u obetí kyberšikanovania nájdeme viac spoločných znakov s obeťami klasického šikanovania než u páchatel'ov. Bývajú to jedinci, ktorí majú málo kamarátov, kontakty nadväzujú prevažne na internete. Skoro polovica obetí sú používatelia sociálnych sietí Facebook, Myspace, Libimseti, na ktorých uverejňujú osobné informácie, fotografie a pod. Obeť si šikanovanie voči svojej osobe často nepripúšťa, uverejnené videá a komentáre berie ako zábavu, a keď už si psychické násilie pripustí, snaží sa za ním zamiesť stopy (vymaže profily, e-mail), pretože sa obáva hanby, potupy a výsmechu. Pokiaľ už sa obeť so svojím problémom niekomu zverí, iba málokedy sa podarí jedincovi účinne pomôcť. Rodičia ani niektorí pedagógovia si často s kyberšikanovaním nevedia rady, obávajú sa obrátiť na Políciu ČR s domnienkou, že sa polícia nebude takými problémami zaoberať. Málokedy rodičia či škola vyhľadajú pre obeť vhodnú terapiu, pokiaľ je potrebná.

Kyberšikanovanie v školskom prostredí

Mnohí pedagógovia si kladú otázku, ako vlastne s kyberšikanovaním nakladať. A týka sa vôbec kyberšikanovanie školy, keď väčšina útokov sa realizuje z domu? Je vôbec možné kyberšikanovaniu predchádzať? Pokúsím sa na tieto a ešte ďalšie otázky odpovedať.

Ako teda s kyberšikanovaním zaobchádzať?

Odpoveď je jednoduchá. Tak ako s klasickým šikanovaním. Kyberšikanovanie je len jednou z foriem šikanovania, preto musí škola urobiť všetky opatrenia ako pri iných formách.

Čo všetko spadá do právomocí školy?

Kyberšikanovanie, ktoré sa odohráva na pôde školy, je škola povinná riešiť. Ja osobne sa však prihovám za to, aby sa škola zapojila i do riešenia prípadov, ktoré sa na pôde školy neodohrali. A to z niekoľkých dôvodov. Tým hlavným je to, že v škole funguje tzv. školské poradenské pracovisko. Inými slovami – výchovný poradca, školský metodik prevencie a riaditeľ školy poznajú postupy, ako sa v prípade kyberšikanovania zachovať. Vždy je dobré skontaktovať sa s rodičmi obeť, dohovoriť s nimi nasledujúci postup a ponúknuť im pomoc. Ďalším dôvodom je to, že škola má k dispozícii kontakty na príslušné pracoviská, ktoré sa zaoberajú sekundárnou alebo terciárnou prevenciou. Posledným dôvodom, o ktorom by som sa rada zmienila, je to, že by sa škola mala zaujímať o správanie svojich žiakov aj mimo výučby.

Platí pre páchatel'ov kyberšikanovania rovnaké sankcie ako pre páchatel'ov klasického šikanovania? Nemali by byť vzhľadom na absenciu fyzického násillia miernejšie?

Začnem odpoveďou na druhú otázku. V žiadnom prípade! Páchatelia musia byť jednoznačne potrestaní, nech už ide o akúkoľvek formu šikanovania. Je to prejav správania, ktorý nesmie žiadna škola tolerovať. Samozrejme, musíme prihliadať na individualitu páchatel'a, okolnosti, za ktorých sa kyberšikanovanie realizovalo. Vždy však musí nasledovať jasná sankcia a odsúdenie takého správania. Popravde psychický nátlak, pokiaľ je intenzívny a dlhodobý, je pre obeť omnoho viac traumatizujúci než niekoľko modrín z fyzického útoku.

Ako má škola pracovať s obeťou kyberšikanovania?

Veľmi opatrne. S obeťou by mal v škole hovoriť dospelý, ktorému plne dôveruje. Často to býva školský psychológ, metodik prevencie, triedny učiteľ, ale pokojne to môže byť ktorýkoľvek vyučujúci, ktorého si obeť vyberie. Obeť musíme najprv ochrániť, vo všetkých prípadoch musíme spolupracovať so zákonnými zástupcami, lebo deti majú prístup k internetu predovšetkým z domu.

Ako má teda škola v prípade výskytu kyberšikanovania postupovať?

Možno teraz očakávate nejaký kúzelný recept, podľa ktorého by sa dali riešiť všetky prípady. Nič také však neexistuje. Všeobecné postupy sú nepochybne platné v mnohých prípadoch, ale pri kyberšikanovaní nijaký jediný postup neexistuje. Vždy však záleží na tom, či sa kyberšikanovanie odohráva počas výučby, alebo nie, či bolo páchané prostredníctvom mobilu, alebo aj internetu, či máme k dispozícii dôkazné materiály, ako dlho taký stav trvá, či sa dieťa chce zveriť rodičom, alebo nie (aj také právo dieťaťa musíme rešpektovať!), či máme šancu zistiť totožnosť páchatela.

Prevenia na pôde školy

Prevenia na pôde školy musí byť dvojaká. Tá prvá smeruje k žiakom a jej cieľom je to, aby si žiaci a študenti osvojili základné pravidlá bezpečného používania internetu. Ale ani to ešte nestačí na účinný boj proti kyberšikanovaniu. Druhá je založená na prístupe školy k samotnému kyberšikanovaniu. Je nevyhnutné vytvoriť efektívny plán prevencie kyberšikanovania ako súčasť preventívnej stratégie školy. Navyše je potrebné zapojiť túto problematiku nielen do hodín informatiky, ale aj v rámci mediálnej výchovy do výchovných i náukových predmetov, poprípade ako náplň triednických hodín. Ako vhodné techniky môžeme použiť akékoľvek aktivity na prevenciu klasického šikanovania, stačí ich iba trochu upraviť. Sama by som sa prikláňala k práci v skupinách, ktorá núti žiakov a študentov premýšľať, hľadať kompromisy a dôjsť k spoločným záverom.

INTERNET A ZDRAVIE

Mgr. Petra Holcnerová, Centrum adiktológie, Univerzita Karlova, 1. LF a VFN, Psychiatrická klinika, Praha, Česká republika

Početné štúdie zamerané na vzťah medzi internetom a zdravím dospeli k záveru, že niektoré on-line aplikácie môžu významne prispieť k starostlivosti o ľudské zdravie. Odborníci v tejto súvislosti uvádzajú, že nové možnosti starostlivosti o zdravie ponúka najmä nespočetné množstvo on-line informácií o zdravotných problémoch a spôsoboch, ako sa s nimi vyrovnávať, a aplikácie umožňujúce on-line komunikáciu s odborníkmi.

Dôkaz o tom, že internet na tieto účely využíva pomerne veľká časť populácie, priniesol napríklad výskum Andreassena a jeho kolegov (2007), ktorí u používateľov internetu v siedmich európskych krajinách zistili, že takmer 3/4 z nich využili internet na zdravotné účely. V tejto skupine mierne prevažovali ženy, osoby v strednom veku a s vyšším vzdelaním. Najčastejšie uvádzanými motívmi na využitie internetu na zdravotné účely boli snaha uistiť sa alebo zníženie úzkosti. Zhruba polovica využila internet s cieľom získať informácie o určitej chorobe, rozhodla sa vďaka internetu, či navštívi zdravotníckeho odborníka, a doplnila si informácie po schôdzke s ním. Tretina využila internet na skontaktovanie s expertom, ktorého predtým nevidela, alebo sa zúčastnila na svojvymocných skupinách, zameraných na určitý zdravotný problém. Ako vyplýva z výskumov, najčastejším spôsobom využitia internetu na zdravotné účely je vyhľadanie nejakej informácie týkajúcej sa zdravia alebo skontaktovanie s odborníkom.

Záver

Naučili sme svoje deti čistiť si zuby, zdravie suseda, poprosiť a poďakovať. Ved' toto všetko a mnohé ďalšie naučili i naši rodičia nás. V prípade kyberšikanovania však máme ako dospelí jednu obrovskú nevýhodu. Nikto nás neučil, ako sa proti nemu brániť, ako sa správať, keď sa o ňom dozvieme alebo sa staneme jeho obeťou. V čase nášho detstva jednoducho kyberšikanovanie neexistovalo. Neboli mobilné telefóny a o internete sme počúvali iba od niekoho, kto mal známych či príbuzných „za veľkou mláskou“. Ale teraz mobily sú, vlastní ich 90 % detskej populácie. Rovnako majú skoro všetky deti prístup k internetu. A my odrazu musíme svoje deti naučiť niečomu, čo sami osvojené nemáme. Či už ako rodičia, alebo ako pedagógovia. Snáď vám tento článok poskytol aspoň základné informácie k tejto problematike a stal sa akýmsi návodom, ako kyberšikanovaniu predchádzať alebo s ním bojovať.

Literatúra a internetové zdroje

- BENDL, S. (2003). *Prevenca a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha : ISV.
- BUCKINGHAM, D. (2006). *Digital generations: children, young people and new media*. London : Lawrence Erlbaum Associates.
- ČAPEK, R. *Nebezpečí moderních technologií aneb nový rozměr šikany a agresivity*. Moderní vyučování. Roč. XI, 2005.
- KOLÁŘ, M. (2001). *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál.
- KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. *Zpráva z výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu prevence nebezpečných komunikačních praktik spojených s elektronickou komunikací pro pedagogy a nepedagogy*. 406/08/P106, Olomouc, 2009 – 2010.
- LEMEŠOVÁ, M. *Psychologický pohľad na sociálne vzťahy v prostredí chatu*. Mládež a spoločnosť. Roč. XII, 2006.
- WOLFSBERG, J. S. (2006). Student safety from cyberbullies in chat rooms and in instant messaging. *The education digest*.

www.cyberbullying.com
www.e-bezpeci.cz
www.saferinternet.cz
www.stopcyberbullying.org
www.wikipedia.org

používateľov internetu pomáhajú on-line informácie v rozhodovaní o vyhľadani liečby alebo o zvolení určitého spôsobu liečby. Niektorí autori, ako napríklad Lowrey & Anderson (2006), tvrdia, že možnosť doplniť si informácie o rôznej zdravotnej problematike pre laikov potom prispieva k čiastočnému vyrovnaniu pôvodne paternalistického vzťahu medzi zdravotníckym odborníkom a pacientom, ktorý je okrem iného daný práve tým, že odborník má k dispozícii informácie, ktoré bežný človek nemá. V súčasnosti vďaka internetu má i samotný pacient možnosť dozvedieť sa o svojej chorobe mnoho informácií a lepšie potom svoj zdravotný stav skonzultovať s odborníkom v priebehu jeho návštevy. Niektorí vedci predpokladali, že možnosť nájsť zdravotné informácie on-line povedie k zníženiu návštevnosti zdravotníckych odborníkov, pretože niektoré informácie sa dozvedia pacienti z iných zdrojov. Lee (2008) svojím výskumom tento predpoklad nepotvrdil, naopak, dospel k tomu, že ľudia hľadajúci informácie o svojom zdravotnom stave navštevujú odborníkov v rovnakej miere, a to predovšetkým s cieľom objasniť si informácie, ktoré získali na internete, a podstúpiť liečebné postupy, ktoré nemôžu byť vykonané on-line. Napriek tomu, že informačné stránky poskytujú veľmi dôležité a potrebné informácie a používatelia ich veľmi oceňujú, ich využitie má i svoje úskalia. Ako ich najčastejšie nedostatky sa uvádzajú neprehľadnosť a nízka kvalita informácií. V súvislosti s neprehľadnosťou sa používatelia môžu borieť so zaplavením veľkým množstvom a často málo relevantných informácií. Rýchle nájdenie hľadanej informácie môže komplikovať neusporiadaná štruktúra stránok napríklad s nelogickou hierarchizáciou, problémy so sledovaním jednotlivých odkazov či zložité vyhľadávanie informácií (Cline & Hyanes, 2001). Niektoré informácie prezentované na internetových stránkach neprechádzajú odbornou kontrolou, ktorá by zistila ich presnosť, významnosť a relevanciu, čo zvyšuje riziko ich škodlivosti pre používateľov (Monahan & Colthurst, 2001). Odborníci preto odporúčajú spoliehať sa predovšetkým na informácie z hodnoverných internetových zdrojov, akými sú napríklad weby prevádzkované vládnyimi organizáciami, univerzitami či inými odbornými inštitúciami (Cline & Hyanes, 2001). I keď používatelia internetu často uvádzajú, že pri vyhľadávaní informácií majú na pamäti zdroj informácií, realizované výskumy na túto tému preukazujú skôr opak (Bates et al., 2006; Morahan-Martin, 2004). Rains (2008) tiež uvádza, že kvalita získaných informácií a dôvera v ňu pozitívne koreluje s tým, či sa človek sám vníma ako skúsený používateľ internetu.

Odborníci on-line

S on-line odborníkmi sa možno na internete stretnúť v dvoch podobách. Jednak sú to odborníci, ktorí ponúkajú svoje služby off-line a navyše je možné byť s nimi v kontakte i cez internet. Druhou skupinou sú odborníci, ktorí ponúkajú svoje služby výhradne v prostredí internetu.

Výskumy z USA ukazujú, že aj keď by pacienti radšej komunikovali so svojimi lekármi cez internet, deje sa tak iba u 6 - 9 % (Baker et al., 2003; Sitting et al., 2001). Túto skutočnosť dopĺňa Hobbs so svojimi kolegami (2003) tým, že 75 % lekárov využíva e-mail v komunikácii so svojimi pacientmi, ale len so zlomkom z nich (medzi 1 - 5 % z celkového počtu ich pacientov). Medzi hlavnými dôvodmi malého využívania on-line komunikácie s pacientmi lekári často uvádzajú nedostatok času (už samotné prečítanie a formulácia odpovedí často zaberie veľa času), obavu z neskorších odpovedí, obavu z narušenia dôvernosti alebo nepreplácanie tejto služby. Odborníci predpokladali, že by využívanie e-mailovej komunikácie mohlo znížiť počet telefonátov s pacientmi. Tento predpoklad však zatiaľ nebol potvrdený a zavedenie on-line komunikácie s pacientmi nevedlo k významnému zníženiu počtu telefonátov (Patt et al., 2003).

Internet taktiež ponúka komunikáciu so zdravotníckym odborníkom, s ktorým bol kontakt nadviazaný cez internet, a celá komunikácia, poprípade liečba prebieha v prostredí internetu. Táto

možnosť sa nedá využiť pri tradičných somatických problémoch, pri ktorých je nevyhnutné, aby odborník vykonal somatické vyšetrenie. V prípade, že sú tieto služby ponúkané, je skôr namieste pochybovať o prospešnosti týchto prístupov (Eysenbach, 2003). Jedna z mála oblastí v medicíne, keď možno tento prístup využívať v určitých indikovaných prípadoch a pomerne s úspechom, je psychoterapia a psychologické poradenstvo.

Záver

Používanie internetu na zdravotné účely môže byť prospešné najmä tým, že si ľudia môžu vyhľadať informácie o rôznych zdravotných problémoch, ktoré trápia ich alebo ich blízkych, a ďalej môžu byť cez rôzne on-line aplikácie v kontakte s odborníkmi z oblasti zdravia. Je však nevyhnutné brať do úvahy aj riziká tohto prístupu k zdraviu, najmä v podobe mylných alebo skreslených informácií alebo v prípade využívania výhradne služieb on-line odborníka, ktorý bez znalosti celého zdravotného stavu môže odporučiť liečebný postup, ktorý môže zdravie pacienta skôr ohroziť, ako mu pomôcť.

Použitá literatúra

- Andreassen, H. K., Bujnowska-Fedak, M. M., Chronaki, C. E., Dumitru, R. C., Pudule I., Santana, S., Voss, H. & Wynn, R. (2007). European citizens' use of E-health services: a study of seven countries. *BioMed Central Public health*, 7, 53.
- Atkinson, N., Saperstein, S., Pleis, J. (2009). Using the internet for health related activities: Findings from a national probability sample. *Journal of Medical Internet Research*, 11(4).
- Baker, L., Wagner, T. H., Singer, S. & Bundorf, M. K. (2003). Use of the Internet and E-mail for Health Care Information: Results From a National Survey. *JAMA*, 289, 2400-2406.
- Bates, B. R., Romina, S., Ahmed, R. & Hopson, D. (2006). The effect of source credibility on consumers' perceptions of the quality of health information on the Internet. *Medical Informatics and the Internet in Medicine*, 31, 45-52.
- Cline, R. J. & Haynes, K. M. (2001). Consumer health information seeking on the internet: the state-of-the-art. *Health Education Research*, 16, 671-692.
- Espanha, R. (2008). Internet and health contents. *Observatorio*, 6, 69-95.
- Eysenbach, G. (2003). The impact of the Internet on cancer outcomes. *Cancer Journal for Clinicians*. 53(6), 356-371.
- Fox, S. & Jones, S. (2002). The social life and Health information. Washington D. C. Pew Internet & American Life Project.
- Hobbs, J., Wald, J., Jagannath, Y. S., Kittler, A., Pizziferri, L., Volk, L. A., et al. (2003). Opportunities to enhance patient and physician e-mail contact. *International Journal of Medical Informatics*, 70, 1-9.
- Houston, T. K. & Allison, J. J. (2002). Users of Internet health information. *Journal of Medical Internet Research*, 4, e7.
- Lee, C.-J. (2008). Does the Internet displace health professionals? *Journal of Health Communication*, 13(5), 450-464.
- Lowrey, W. & Anderson, W. B. (2006). The impact of Internet use on the public perception of physicians: A perspective from the sociology of professions literature. *Health Communication*, 19(2), 125-131.
- Monahan, G. & Colthurst, T. (2001). Internet-based information on alcohol, tobacco, and other drugs: issues of ethics, quality, and accountability. *Substance Use Misuse*, 36, 2171-2180.
- Morahan-Martin, J. M. (2004). How Internet users find, evaluate, and use on-line health information: A cross-cultural review. *CyberPsychology & Behavior*, 7, 497-510.
- Patt, M. R., Houston, T. K., Jenckes, M. W., Sands, D. Z. & Ford, D. E. (2003). Doctors who are using e-mail with their patients: a qualitative exploration. *Journal of Medical Internet Research*, 5, e9.
- Rains, S. A. (2008). Seeking health information in the information age: The role of Internet self-efficacy. *Western Journal of Speech Communication*, 72.
- Sittig, D. F., King, S., Hazlehurst, B. L. (2001). A survey of patient-provider e-mail communication: What do patients think? *International Journal of Medical Informatics*, 61, 71-80.
- Suggs, L. S. (2006). A 10-year retrospective of research in new technologies for health communication. *Journal of Health Communication*, 11(1), 61-74.

VÝHODY A NEVÝHODY ON-LINE ZOZNAMIEK

Bc. Eva Blažková, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních štúdií, Brno, Česká republika

„V mnohých on-line vzťahoch si môžete predstavovať vášho kerpartnera, akýmkoľvek spôsobom si prajete, a vy sami sa môžete opisovať, ako chcete byť videní.“

(Aaron Ben-Ze`ev, 2004, str. 2)

Je to už dosť dávno, čo sa bežné súčasti nášho života začali presúvať aj do internetového prostredia, ktoré im vtačilo niečo zo svojich charakteristických vlastností. Tieto zmeny umožnila predovšetkým komunikácia, v ktorej došlo v on-line prostredí k markantným zmenám. Patrí medzi ne najmä zvýšená anonymita a absencia neverbálnych a paralingvistických vodidiel. Jednou zo zásadných ľudských aktivít, ktorej internetové prostredie umožnilo získať novú podobu, je hľadanie partnerov a zoznamovanie. Tomu, či zoznamovanie prostredníctvom inzerátov získalo vďaka internetu viac výhod než nevýhod, sa budem venovať v tomto príspevku.

Podľa Aarona Ben-Ze`eva (2004) existujú tri typy intímnych aktivít on-line. Prvým z nich je on-line vzťah nadviazaný s cieľom nájsť si off-line sexuálneho alebo romantického partnera a podľa Bryma a Lentonovej (2001) ide o najčastejšie vyhľadávaný vzťah. Ďalej ide o povrchné flirtovanie a kybersex. Posledným typom vzťahu je vzťah síce hlboký, ale udržiavaný iba on-line. Už v prípade, keď dôjde k nesúladu v predstavách oboch aktérov o vzťahu, ktorý chcú nadviazať, môžu nastať závažné problémy. Whittyová (2008a) a Hitch, Hortaçsu a Ariely (2005) sa jednako prikláňajú k názoru, že zoznamovanie cez internet má viac výhod než nevýhod.

Výhody a nevýhody vychádzajúce z technických vlastností zoznamiek

Za značnou časťou výhod internetového zoznamovania stojí charakteristika prostredia. Veľká väčšina on-line zoznamiek dnes už ponúka používateľsky príjemné a prehľadné prostredie, ktoré navyše funguje vo väčšine prípadov na podobnom a jednoduchom princípe. Navyše sú služby on-line zoznamiek až na výnimky a niektoré náročnejšie služby bezplatné. Jediné, čo musí používateľ uhradiť, je poplatok za pripojenie k internetu. Medzi ďalšie veľké výhody on-line zoznamiek patrí možnosť nastavenia vyhľadávacích filtrov, ktoré zúžia ponuku inzerátov na základe používateľom zadaných kritérií, a vyhľadávanie potenciálnych partnerov je tak rýchlejšie a efektívne. Vyhľadávacie filtre sú zvlášť výhodné pre starších rozvedených jedincov a jedincov s dostatkom skúseností s romantickými vzťahmi, ktorí už môžu mať konkrétnejšiu predstavu týkajúcu sa vhodného romantického partnera a nového vzťahu (Stephure, Boon, MacKinnon & Deveau, 2009). Výhodou, ktorá súvisí s väčšou anonymitou používateľov, je aj to, že je možné s potenciálnymi partnermi komunikovať prostredníctvom služieb poskytovaných v rámci používateľského účtu, čo znamená, že si používatelia zoznamiek nemusia navzájom poskytovať e-mailové adresy, telefónne čísla a pod.

Veľkou výhodou on-line zoznamiek je tiež to, že umožňujú nadviazať také vzťahy, ktorých nadviazanie a ďalšia existencia by za iných podmienok bola veľmi ťažká či úplne nemožná (Brym & Lenton, 2001; Schneider & Weiss, 2001; Whitty, 2008a). Ide predovšetkým o možnosť inzerovať či hľadať partnerov na zoznamkách, ktoré svoje služby poskytujú určitým vekovým či záujmovým skupinám. Ako príklad z českého prostredia možno uviesť on-line zoznamku Rande.cz, určenú skôr pre starších používateľov zhruba v 40 a 50 rokoch života, zoznamku a sociálnu sieť Líbímseti.cz, kde je, naopak, 85 % používateľov vo veku

15 – 35 rokov, alebo rôzne on-line zoznamky pre veriacich. Veľa on-line zoznamiek ponúka tiež služby podobné on-line sociálnym sieťam, a teda je možné využívať diskusné fóra a zvýšiť tak pravdepodobnosť stretnutia s používateľmi s rovnakými záujmami a názormi.

Väčšina on-line inzerátov obsahuje aj fotografiu používateľa a ostatní tak majú možnosť utvoriť si istú predstavu o jeho vzhľade. Nevýhodou, ktorá je s týmto spojená, je však možnosť, že inzerovaná fotografia nezodpovedá aktuálnemu vzhľadu používateľa. Môže byť stará, upravená v grafickom programe alebo používateľ pri jej zaobstarávaní vyhľadal pomoc profesionálov, či už fotografa, kaderníka, alebo vizážistu. To sa stáva častejšie v prípade žien (Hancock & Toma, 2009). Vo výskume Moniky Whittyovej (2008b), ktorý prebehol na austrálskych on-line zoznamkách, takmer 47 % používateľiek uviedlo, že na svojom profile prezentovali fotografiu staršiu ako jeden rok. Na on-line zoznamkách sa teda môžeme stretnúť so situáciami, keď fyzický vzhľad nehrá príliš veľkú rolu a neohrozuje tak v niektorých prípadoch vznik nežiaduceho negatívneho prvého dojmu, no jednako aj v on-line prostredí sa prezentovanie fyzického vzhľadu stalo veľmi dôležitým. Whittyová (2008b) vysvetľuje túto dôležitosť fyzického vzhľadu tým, že profilové fotografie sú to prvé, čo ostatní používatelia vidia, a ponuka na on-line zoznamkách je dostatočne široká na to, aby mohli nechať bez povšimnutia tých používateľov, ktorí ich fyzicky nepríťahujú na prvý pohľad.

Výhody a nevýhody vzťahov a zoznamovania on-line

Výhodou vzťahov nadviazovaných prostredníctvom on-line zoznamiek je taktiež to, že čoraz častejšie vyúsťia do dlhodobých vzťahov (Brym & Lenton, 2001). Podľa Ben-Ze`eva (2004) sú on-line vzťahy síce vzdialené, ale môžu byť veľmi bezprostredné. Ani komunikácia nemusí byť vždy príliš intenzívna, a predsa neustrácajú na svojej bohatosti. Internetové prostredie zoznamiek

môže viesť u používateľov k väčšej otvorenosti, a pritom môžu stále zostať anonymní. A nakoniec je možné on-line vzťahy udržiavať i bez väčšej fyzickej angažovanosti.

Výskum Bryma a Lentonovej (2001) vyvrátil mýtus, že používatelia on-line zoznamiek sú osamelí a plachí jedinci. Naopak, ide predvažne o sociabilných a sebavedomých jedincov, ktorí mimo internetového prostredia udržiavajú bohaté styky s okolím. On-line zoznamky skôr slúžia tým, ktorí nemajú z rôznych dôvodov dostatok príležitostí stretnúť potenciálneho romantického partnera. Ide predovšetkým o starších jedincov, ktorých sociálne kontakty sú v off-line prostredí značne obmedzené väčšinou na spolupracovníkov a starých známych a ktorí už tak často nenavštevujú kluby a bary, kde by mohli stretnúť potenciálneho romantického partnera (MacKinnonová & Deveauová, 2009; Stephure a kol., 2009). Podľa Schneiderovej a Weiss (2001) sa s týmito problémami nestretávajú iba ľudia vo vyššom veku, ale aj mladší. Najmä ľudia žijúci v menších mestách môžu mať obmedzené možnosti pri nadväzovaní nových kontaktov. On-line zoznamovanie je výhodné aj pre plachých jedincov. Zdá sa, že i preto sa zoznamovanie prostredníctvom on-line zoznamiek v Burmasterovom (2005) výskume umiestilo na treťom mieste – hneď za zoznamovaním prostredníctvom kamarátov a zoznamovaním v kluboch a baroch. Pri internetovej komunikácii sa ľudia vyjadrujú otvorenejšie a nie je tu ani príliš veľký vplyv prvého dojmu, ktorý je inak pri stretávaní tvárou v tvár veľký (Whitty, 2008a). Preto je tu tiež jednoduchšie niekoho spoznať, byť v komunikácii s ním úprimný a nevyháňať sa ani osobným témam (Rosen, Cheever, Cummings & Felt, 2008). Nevýhodou on-line zoznamiek je, že sa k nim stále niektorí ľudia stavajú zdržanlivo až odmietavo a v súvislosti s tým sa niektorí používatelia on-line zoznamiek zdráhajú zveriť svojmu okoliu o spôsobe, akým si hľadajú partnerov (Rosen et al., 2008). Aj preto sa on-line vzťahy veľmi rýchlo presúvajú do off-line prostredia, kde sa ľudia stretávajú tvárou v tvár. Preto ľudia využívajú on-line zoznamky často iba na počiatočný kontakt a veľmi skoro si dohodávajú stretnutie tvárou v tvár (Whitty, 2008b).

Uvádžanie nepravdivých informácií

Jednou z najväčších nevýhod zoznamovania on-line a internetovej komunikácie vôbec je fakt, že i keď máme svoju predstavu o tom, s kým komunikujeme, skutočnosť môže byť úplne iná. Gibbová, Ellisonová a Heinová (2006) vo svojom výskume používateľov on-line zoznamiek zistili, že až 80 % respondentov je toho názoru, že ostatní používatelia na on-line zoznamkách sa prezentujú nie celkom podľa skutočnosti. To isté zistili aj Caspi a Gorski (2006) vo svojom výskume z rovnakého roku. Vo výskume Whittyovej (2008b) 51 % respondentov vypovedalo, že v niektorých prípadoch neuvádzajú úplne pravdivé informácie. Respondenti však dodávajú, že v absolútnej väčšine prípadov nejde o snahu niekoho poškodiť či oklamať, ale skôr o spôsob, ako čo najviac zaujať ostatných. Uvádžali tiež, že nešlo o vyložené lži, skôr o určité preháňanie.

Na základe týchto zistení môžeme spoločne s Tomovou, Hancockom a Ellisonovou (2008) usudzovať, že používatelia on-line zoznamiek majú tendenciu v prípade uvádzania informácií o sebe vo svojich profiloch voliť stratégiu, že podávajú jemne skreslené informácie, ktorých nepravdivosť by bolo ťažké pri stretnutí tvárou v tvár postrehnúť. Používatelia sa totiž v prostredí, kde je veľká konkurencia, musia vedieť prezentovať tak, aby si ich ostatní všimli, no nechcú, aby sa ich potenciálni partneri cítili pri prvom stretnutí tvárou v tvár rozčarovaní.

Záver

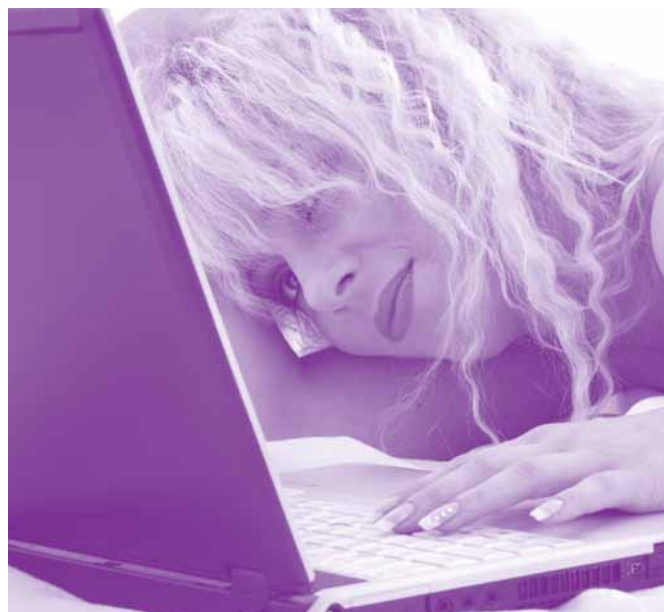
Môžeme teda uzavrieť, že zoznamovanie prostredníctvom on-line zoznamiek má mnoho výhod, treba si však uvedomiť, že je s ním spojené značné riziko v podobe uvádzania nepravdivých informácií. Toho môžu ľudia zneužiť i v prípadoch, keď nejde iba

o snahu zaujať, a pritom predchádzať sklamaniu u potenciálneho partnera.

Zoznam literatúry

- Ben-Ze'ev, A. (2004). *Love online. Emotions on the Internet*. Cambridge: University Press.
- Brym, R. J. & Lenton, R. L. (2001) *Love online: A report on digital dating in Canada*. Stiahnuté 15. februára 2010 z <http://www.soc-canada.com/authors/loveonline.pdf>.
- Burmaster, A. (2005). *21st Century dating: The way it is*. Nielsen//NetRatings press repase. Stiahnuté 30. apríla 2010 z http://www.nielsen-online.com/pr/pr_050802_uk.pdf.
- Caspi, A. & Gorsky, P. (2006). *Online Deception: Prevalence, Motivation, and Emotion*. *Cyberpsychology and Behavior*, 9, 54 – 59. Stiahnuté 1. mája 2010 z http://www.openu.ac.il/Personal_sites/download/Avner-Caspi/07Caspi.pdf.
- Hancock, J. T. & Toma, C. L. (2009). *Putting Your Best Face Forward: The Accuracy of Online Dating Photographs*. *Journal of Communication*, 59, 367-386. Stiahnuté 4. decembra 2010 z databázy Wiley InterScience.
- Hitsch, G. J., Hortacsu, A. & Ariely, D. (2005). *What Makes You Click: An Empirical Analysis of Online Dating*. *Meeting Papers of Society for Economic Dynamics*, 207, 1-51. Stiahnuté 4. decembra 2009 z [Retrieved http://www.escholarship.org/uc/item/0410p1kq](http://www.escholarship.org/uc/item/0410p1kq).
- Rosen, L. D., Cheever, N. A., Cummings, Ch. & Felt, J. (2008). *The impact of emotionality and self-disclosure on online dating versus traditional dating*. *Computers in Human Behavior*, 24, 2124-2157. Stiahnuté 28. mája 2010 z databázy ScienceDirect.
- Schneider, J. & Weiss, R. (2001). *Cybersex exposed: simple fantasy or obsession?* Minnesota: Hazelden.
- Stephure, R. J., Boon, S. D., MacKinnon, S. L. & Deveau, V. L. (2009). *Internet Initiated Relationships: Associations Between Age and Involvement in Online Dating*. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14, 658-681. Stiahnuté 4. decembra 2009 z databázy Wiley InterScience.
- Toma, C. L., Hancock, J. T. & Ellison, N. B. (2008). *Separating Fact From Fiction: An Examination of Deceptive Self-Presentation in Online Dating Profiles*. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 1023-1036. Stiahnuté 30. apríla 2010 z https://www.msu.edu/~nellison/toma_et_al_2008.pdf.
- Whitty, M. T. (2008a). *Liberating or debilitating? An examination of romantic relationships, sexual relationships and friendships on the Net*. *Computers in Human Behavior*, 24, 1837-1850. Stiahnuté 4. decembra 2010 z databázy ScienceDirect.
- Whitty, M. T. (2008b). *Revealing the 'real' me, searching for the 'actual' you: Presentations of self on an internet dating site*. *Computers in Human Behavior*, 24, 1707 – 1723. Stiahnuté 5. decembra 2009 z databázy ScienceDirect.

Približne 50 % mladých slovenských internetových používateľov nad 13 rokov využíva internet 1 až 3 hodiny denne (Vrabec, 2010). Svedčí to o tom, že internet si vydobyl kľúčové postavenie v živote mladej generácie. Od svojich počiatkov prekonal viacero zmien, dnes ho charakterizuje predovšetkým interaktívnosť – tvorcami obsahu na internete totiž môžu byť všetci jeho používatelia. Stal sa zdrojom zábavy, práce, miestom odpočinku, kreatívnou platformou a priestorom na komunikáciu.

Disinhibícia

Prostredie internetu často charakterizuje anonymita, ktorá môže prispievať k vzniku disinhibície. Disinhibovanému človeku menej záleží na tom, čo si myslia ostatní, má menší strach z vyjadrenia svojich názorov a robí tak otvorenejšie, odkladá zábrany. Suler (2004) disinhibíciu delí na benígnu a toxickú. Pod benígnou máme na mysli správanie človeka, pri ktorom môže ľahšie odhaľovať svoje emócie, strach, želania, byť úprimnejší. Môže sa cítiť slobodnejší pri vyjadrovaní svojho názoru, čo prináša úžitok hanblivejším jednotlivcom, ktorí majú problém komunikovať tvárou v tvár. Pri toxicknej disinhibícii ide o sociálne neakceptovateľné správanie, napríklad o používanie hrubých, urážlivých vyjadrení, nadávok, tvrdej kritiky atď., čo býva označované aj pojmom flaming. V elektronických interakciách sa vyskytuje až 4 x častejšie ako v reálnom živote (Šmahel, 2003). Takéto negatívne, ponížujúce a urážlivé komentáre môžu mať u mladých ľudí, neschopných brať ich s nadhľadom, veľmi negatívny vplyv na sebahodnotenie (Valkenburg, Peter, & Schouten, 2006). V extrémnych prípadoch môže takéto správanie prerásť až do kyberšikanovania.

V prostredí anonymnej komunikácie sa najmä dievčatá stretávajú so sexuálnymi narázkami či obťažovaním zo strany cudzích osôb (Šmahel, 2003). Mnohí si uvedomujú možnosť vyhnúť sa nepríjemným komentárom odchodom z chatovacej miestnosti alebo blokovaním používateľa. Táto možnosť kedykoľvek preruší komunikáciu podporuje ochotu tínedžerov vyjadrovať sa k témam, ktoré sú spoločensky tabuizované. Na jednej strane to robí z internetu bezpečné prostredie na experimentovanie s identitou bez vážnych dôsledkov, na druhej strane bráni tínedžerom naučiť sa aktívne riešiť problémy a preberať zodpovednosť za svoje názory (tamtiež).

Komunikácia a identita

Identita jednotlivca, v zmysle vnímania, prežívania, integrácie, akceptácie a reprezentácie samého seba v celej svojej rozmanitosti, sa rozvíja a upevňuje v období adolescencie v kontexte sociálnych interakcií (Erikson, 1956). Pre mladých ľudí je prirodzené v procese hľadania samého seba často experimentovať, skúšať plniť rôzne roly, spôsoby zaobchádzania s ľuďmi a neprestajne svoju identitu konštruovať a rekonštruovať na základe informácií z okolia (Livingstone, 2009). V tomto veku je veľmi obľúbenou formou komunikácie prostredníctvom internetu chat (napríklad popec.sk). Anonymita a veľká dostupnosť sociálnej interakcie, poskytovaná rôznymi chatovacími miestnosťami, môže pri plnení týchto potrieb pôsobiť pomerne prospešne. So stúpajúcim vekom sa záujem presúva od anonymných chatových webstránok k sociálnym sieťam, v našich pomeroch predovšetkým k sieti Facebook (Vrabec, 2010). Podobné siete umožňujú využívať rôzne spôsoby sebareprezentácie, kreatívnej sebaexpresie, interakcie s druhými a tvorby vlastnej identity – aj prostredníctvom zverejňovania informácií na svojom profile a spätnej väzby od rovesníkov (Šmahel, 2003; Valkenburg, Peter, & Schouten, 2006). Facebook sa oproti chatu vyznačuje udržiavaním priateľstiev so známymi z off-line sveta a istou formou trvajúcej jednotnej virtuálnej identity na rozdiel od možnosti ľubovoľne striedať a vytvárať si viaceré nové identity. Túto virtuálnu identitu Šmahel (2003) vysvetľuje ako reprezentáciu (nie identitu v psycholo-

gickom zmysle) obsahujúcu informácie o tom, kto sme v prostredí internetu, aká je naša história a status v určitej virtuálnej komunite. Do tejto reprezentácie tiež môžeme vedome vnášať časti svojej prežívanej identity a snažiť sa ju čo najviac priblížiť nášmu reálnemu ja (čo sa v prípade Facebooku mnohokrát deje). Dôležitým a často neuvedomovaným faktom však je, že takáto identita, vrátane našich prejavov a vyjadrení, je väčšinou verejne dostupná a trvácna. V tejto súvislosti sa skloňuje otázka ochrany súkromia a zneužitia osobných informácií, ktoré sa dajú z profilov získať. Najmä mladší používatelia podceňujú riziká poskytovania súkromných údajov (rôzne fotografie a informácie o sebe, svojich aktivitách, vierovyznaní, mieste bydliska atď.) a zdieľajú ich viac než starší (Nosko, Wood, Molema, 2010).

Mediálna gramotnosť

Slováci vo veku 13 – 22 rokov považujú internet za dôležitejší zdroj vedomostí než televíziu či iné médiá (Vrabec, 2008). Okamžitá dostupnosť dát na internete prináša výhody, ale aj úskalía. Keďže internet je bez cenzúry, obsahuje množstvo nepravdivých údajov a stránok s nevhodným obsahom. Môže sa ľahko stať, že dieťa narazí na stránky propagujúce pornografiu, násilie či sebaпоškodzovanie alebo ich samo vyhľadá. Bohužiaľ, rodičia často nemajú prehľad o tom, čo ich dieťa na internete robí. Pri rapidnom rozvoji a rozšírení internetu je čím ďalej dôležitejšia schopnosť kriticky zhodnotiť informácie, efektívne využívať vyhľadávače, chrániť svoje súkromie, prispievať do diskusných fór, brániť sa proti nástrahám internetu a efektívne využívať jeho nespočetné výhody. Ministerstvo kultúry (2009) na túto potrebu reagovalo vytvorením Konceptie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania, čo sa premietlo aj do začlenenia mediálnej výchovy do povinného obsahu vzdelávania na školách. Dôležitú úlohu pri edukácii a ochrane detí však zohrávajú najmä samotní rodičia.

Prezentované témy sú iba vrcholom ľadovca, ktorým je fenomén internetu so všetkými psychologicko-sociologickými aspektmi. Súčasná spoločnosť recipročne formuje a je formovaná týmto novým médium. Je na nás, akým spôsobom sa budú ďalšie zmeny uberať. Sme zodpovední za to, aby bola naša a nasledujúce generácie schopné toto nové médium inkorporovať do novo sa formujúcej globálnej kultúry. Dokážeme to, keď bude spoločnosť dostatočne informovaná a mediálne gramotná. Internet totiž vie byť dobrý sluha, ale aj zlý pán.

Literatúra

- Erikson, E. (1956). The Problem of Ego Identity, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 4, 56-121.
- Livingstone, S. (2009). *Children and the Internet*. Cambridge: Polity Press.
- Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (2009). *Konceptia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania*. Získané z http://www.culture.gov.sk/uploads/9z/9U/9z9UuLgW4lwh72hQv9adw/vlastny_material.pdf.
- Nosko, A., Wood, E., Molema, S. (2010). All about me: Disclosure in online social networking profiles: The case of FACEBOOK. *Computers in human behavior*, 26, 406-418.
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & behavior*, 7, 3, 321-326.
- Šmahel, D. (2003). *Psychologie a internet. Děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton.
- Valkenburg, P. M., Peter, J. & Schouten, A. P. (2006). Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem. *CyberPsychology & Behavior*, 9, 584-590.
- Vrabec, N. (2008). *MLÁDEŽ A MÉDIÁ: Mediálna gramotnosť mladých ľudí na Slovensku*. Bratislava: IUVENTA.
- Vrabec, N. (2010). *ON-LINE GENERÁCIA: Informácie, komunikácia a digitálna participácia mládeže v informačnej spoločnosti*. Bratislava: IUVENTA.

VÝZNAM MEDIÁLNEJ VÝCHOVY V PRVEJ DEKÁDE 21. STOROČIA

PhDr. Nataša Slavíková, generálna riaditeľka sekcie médií, audiovizie a autorského práva, Ministerstvo kultúry SR

Svet v prvej dekáde 21. storočia ovládajú čoraz viac informačné technológie, založené v prevažnej miere na komunikácii prostredníctvom audiovizuálnych médií. Internet a ďalšie médiá sa stali megagenerátorom informácií. Rozumieme im? Sme pripravení zodpovedne a tvorivo vnímať a selektovať audiovizuálne obsahy? Až donedávna zohrával školský systém rozhodujúcu úlohu v procese zoznamovania detí so základnými vedomosťami. Elektronické médiá vrátane internetu menia základnú štruktúru školského systému a tradičnú úlohu učiteľa. Zvyšovanie úrovne mediálnej gramotnosti sa dnes stáva základným a nevyhnutným predpokladom každodenného života. Netýka sa to len digitálnych on-line domorodcov, ale aj on-line prisťahovalcov.

V súčasnosti sa v teoretických úvahách vymedzujú on-line domorodci¹, generácia detí a mladých ľudí, ktorí sa už narodili do prostredia nových, digitálnych technológií, sú nimi obklopení od útleho detstva a virtuálne médiá sú pre nich samozrejmosťou. Väčšine z nich ani nenapadne, že ešte pár rokov pred ich narodením neexistoval masovo rozšírený internet, mobilné siete ani mnohé ďalšie prostriedky digitálneho sveta. Pre mnohé deti a mladých ľudí sú však moderné médiá, najmä internet, viac než len prostriedkom na učenie o svete. Sú ich „virtuálnou realitou“, kde všetko to najlepšie a najhoršie možno robiť a nerobiť. Mladí ľudia často oveľa viac než dospelí túžia po ovládaní nových technológií a vedia si s nimi ľahko poradiť, zatiaľ čo ich poznávacie schopnosti a schopnosť robiť rozhodnutia na základe hodnôt ešte nie sú celkom vyvinuté. Audiovizuálne vzory, ku ktorým sa dieťa a mladý človek snažia svojím správaním priblížiť, sú totiž jedným z významných zdrojov na vytváranie hodnôt a noriem správania. So vzorom sú často zviazaní intenzívnou citovou väzbou v závislosti od tejto hodnotovej orientácie. Aj keď si vzory vyberajú sami, sú ovplyvnení ponukou prostredia. Ponúka ich rodina, škola, kamaráti, knihy, no predovšetkým televízne programy a internet. Nové technológie ponúkajú nespočetné množstvo zdrojov a vzorov správania, neupozorňujúc preventívne na vhodnosť či nevhodnosť obsahov pre maloletých. Informácie o tom, nakoľko ohrozujú spomínané obsahy psychický, morálny, fyzický vývin, či o tom, ako narušujú emocionálny stav detí a mládeže, sa nevyskytujú. Problémy vyplývajú nielen z masy informácií, ale aj z charakteru komunikácie. Mediálna realita nie je „skutočná“ realita. Vo svete, v ktorom dominuje mediálna kultúra, sa hranice medzi fikciou a realitou stierajú.

Tých, ktorí si v určitej fáze života osvojili niektoré aspekty nových technológií, nazýva teória pojmom on-line digitálni prisťahovalci. Ich správanie je podobné cudzincom prichádzajúcim do krajiny, ktorú dobre nepoznajú, niektorí sa snažia adaptovať a niektorí to považujú za zbytočné. Učitelia a rodičia sú často bezmocní, keď sa snažia zladíť svoj vlastný život a profesionálne skúsenosti s mediálnymi skúsenosťami detí. Pre mnohých dospelých je čím ďalej ťažšie vyrovnávať sa s prenikavými zmenami, ktoré prináša moderná komunikácia.

On-line domorodci ovládajú lepšie mediálne zručnosti, pričom podceňujú riziká a nevedomujú si následky, on-line prisťahovalci majú problémy so zručnosťami, ale väčšie životné skúsenosti a časť z nich si uvedomuje riziká a negatívne účinky. Obidve skupiny potrebujú určitú formu mediálnej výchovy.

V širšom zmysle sú médiá svojou povahou schopné ovplyvňovať postoje a správanie v spoločnosti. Existuje tiež vážne ne-

bezpečnosť novej formy sociálneho vylúčenia pre tých, ktorí nedokážu komunikovať prostredníctvom médií.

Riešením je mediálna výchova

Stručne by sme mohli mediálnu výchovu definovať ako interdisciplinárny celoživotný systematický proces získavania mediálnych schopností a zručností, ktorého cieľom je zodpovedné, tvorivé a kritické využívanie médií s dôrazom na morálne kontexty a humanizmus.

Jedno z posledných odporúčaní vo vzťahu k obsahu médií je Odporúčanie č. CM/ Rec (2009) 5 o opatreniach na ochranu detí pred škodlivým obsahom a správaním a na podporu ich aktívnej účasti v novom informačnom a komunikačnom prostredí. Za rizikové sú pritom považované ohrozenia vyplývajúce z obsahov, akými sú on-line pornografia, ponižujúce a stereotypné zobrazovanie žien, zobrazovanie a oslavovanie násillia, rasistické prejavy, ako aj ohrozenia vyplývajúce zo správania, akým je napríklad zvädzanie (grooming), nábor detských obetí obchodovania s ľuďmi, šikanovanie, monitorovanie a iné formy obťažovania, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvňovať telesnú, emocionálnu a psychickú pohodu detí. V dodatku k tomuto odporúčaniam sú členské štáty vyzývané, aby v spolupráci so súkromným sektorom, združeniami rodičov, učiteľov a vychovávateľov, médií a občianskej spoločnosti podporovali mediálnu gramotnosť detí a mládeže (ale aj rodičov a pedagógov) a aby sa pripravili na možné stretnutie s obsahom a správaním nesúcim riziko škodlivosti.

Najaktuálnejším odporúčaním je Odporúčanie č. 1882 (2009) Podpora internetových a on-line mediálnych služieb vhodných pre maloletých, v ktorom sú členské štáty Európskej únie vyzvané, aby v oblasti ochrany detí a rovnocenných príležitostí (ale aj iných) v spolupráci s internetovým priemyslom a organizáciami občianskej spoločnosti propagovali verejné štandardy kvality a hodnotenie internetových a on-line mediálnych služieb vhodných pre neplnoletých. Členské štáty by mali taktiež zabezpečiť, aby bol prístup k obsahom určeným dospelým efektívne obmedzený systémami vekového overovania. Odporúčanie zároveň zdôrazňuje potrebu s podporou sociálnych inštitúcií určených pre rodiny a školy pripravovať rodičov, aby sa dokázali vyrovnávať s výzvami internetu. Štát by mal byť zodpovedný za zvyšovanie povedomia, poskytovanie poradenstva (aj proti rodovým stereotypom) a vytvorenie minimálnych štandardov. Tieto minimálne štandardy by mali zahŕňať obmedzenia prístupu k násilným obsahom, pornografii, reklame na tabakové a alkoholické výrobky a hráčstvu napríklad prostredníctvom filtrov používaných rodičmi, učiteľmi, knihovníkmi a inými používateľmi v ich zariadeniach prístupu.

Za pomerne krátke obdobie sa na základe výskumov a analýz, ale aj osobných skúseností zostavujú zoznamy ohrození, resp. obáv, ktoré vo vzťahu k deťom a mládeži (ale aj dospelaj populácii) prináša internet. Štúdia Feilitzenovej² Vplyvy sprostredkovaného násillia, na základe obáv vyjadrovaných vo verejnej diskusii, založenej na existujúcich obsahoch, prípadoch a javoch na internete, a v závislosti od charakteru obsahu, takýto zoznam obsahuje.

Ohrozenia alebo obavy vyplývajúce z internetu:

- sexuálne obsahy (pre dospelých, uznané za nevhodné pre deti), pornografia (jemná, tvrdá), násilná pornografia, detská pornografia,

- nevyžiadané osobné sexuálne kontakty,
- detský „grooming“ (zvádzanie) so sexuálnym motívom,
- pedofília a iné sexuálne zneužívanie, útoky v reálnom živote.

Obavy týkajúce sa fyzického a mentálneho násillia:

- obscénny jazyk, vyobrazenie hrubého násillia,
- návody na výrobu zbraní,
- násilnícke sekty,
- „cyber-bullying“ (šikanovanie na internete),
- „happy slapping“ (obeť násillia je napadnutá, nasnímaná a zverejnená na internete),
- „stalking“ (obsesívne prenasledovanie),
- iné druhy obťažovania alebo narušenie osobnej integrity (napríklad uverejňovanie urážajúcich alebo ponižujúcich fotografií na internete),
- šikanovanie, zneužívanie a útoky v reálnom živote.

Obavy týkajúce sa ideológie a hodnôt:

- manipulácia/dezinformácie,
- diskriminácia všetkých druhov, prejavy xenofóbie, rasizmu a nenávisti,
- neželaná politická propaganda/ideológie, terorizmus,
- náboženské sekty,
- útoky v reálnom živote (rasistické, politické alebo náboženské zneužívanie).

Obavy z neželaných životných štýlov:

- zobrazovanie a podnecovanie nezdravého zaobchádzania s telom (napríklad: anorexia, bulímia, sebaubližovanie),
- návody na výrobu drog,
- nadmerné hráčstvo,
- navádzanie na zločiny, navádzanie na samovraždy,
- obsahy vytvárané nositeľmi uvedených životných štýlov.

Obavy z marketingu a ekonomiky:

- nadmerný vplyv reklamy, nové formy individuálne zacielené reklamy, nové formy skrytej reklamy,
- ekonomické podvody a krádeže, virtuálne krádeže, „hacking“ (počítačová kriminalita),
- nelegálne „sťahovanie“, porušovanie autorského práva,
- „phishing“ (zameraný na heslá, čísla kreditných kariet atď.).

Obavy z kontroly:

- orgány kontroly alebo regulácia informácií a prejavov širších internetom,
- orgány kontrolujúce súkromné obsahy a správanie na internete,
- komerčný zber a vytváranie databáz osobných údajov a informácií o správaní na internete,
- nahrávanie/uverejňovanie osobných údajov, informácií a prejavov, ktoré sa stávajú verejne dostupnými bez súhlasu osoby, a o konzekvenciách do budúcnosti (ako napríklad neželané kontakty, nezamestnanosť atď.).

Obavy z používania internetu „per se“:

- nadmerné používanie, izolácia,
- vírusy, spam (nevyžiadaná elektronická pošta).

Mediálna výchova je v podmienkach Slovenska predmetom záujmu mnohých subjektov, dosiaľ však absentuje systémový prístup v tejto oblasti. Verím, že čo najskôr budú realizované kvalifikačné štúdiá predmetu mediálna výchova pre učiteľov rôznych stupňov vzdelávania. V súčasnosti neexistuje vzájomné prepojenie alebo prienik aktivít v oblasti mediálnej výchovy, neexistuje prepojenie medzi aktivitami vo formálnom a neformálnom vzdelávaní, ale ani medzi aktivitami v rámci neformálneho vzdelávania. Predpokladom naplnenia cieľov a plnenia funkcií mediálnej výchovy v kontexte celoživotného

ho vzdelávania je tvorba efektívneho systému s flexibilnou štruktúrou vzájomných vzťahov a vytvorenie inštitúcie, ktorá by mapovala stav, sumarizovala výsledky a koordinovala všetky činnosti v tomto systéme. Na Slovensku neexistuje výskumná inštitúcia so záberom na médiá a komunikačné technológie, ktorá by chronologicky mapovala vývoj mediálneho prostredia, sumarizovala aktuálne výsledky parciálnych výskumných projektov v mediálnej oblasti a na ich základe anticipovala vývojové tendencie a následne predkladala návrhy riešenia systémových problémov a odporúčania pre exekutívu. Vzhľadom na uvedené skutočnosti je cieľom koncepcie vytvorenie Centra mediálnej výchovy a medzirezortnej pracovnej skupiny, ktorá by na základe uznesenia vlády mala dohľad nad priebežným realizovaním úloh.

V rámci činnosti centra bude dôležité miesto patriť spolupráci s verejnoprávnymi médiami, ktoré môžu zohrávať významnú úlohu pri propagácii a zverejňovaní aktuálnych informácií z tejto oblasti, ale ich vklad môže byť aj v zaradení mediálnej výchovy do ich programovej ponuky. Z príslušných právnych predpisov vyplýva pre verejnoprávne médiá povinnosť vysielat väčšinový podiel programov vo verejnom záujme, medzi ktoré patria aj programy zamerané na výchovu a vzdelávanie.³

V súčasnosti všetky krajiny v Európe žijú aktuálnymi problémami, ktoré sa vzťahujú na implementáciu smernice EÚ o audiovizuálnych mediálnych službách. Smernica bola na Slovensku transponovaná do zákona č. 498/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon nadobudol účinnosť 15. decembra 2009. Za mimoriadne významné považujem to, že z čl. 26 smernice vyplýva povinnosť Európskej komisie predkladať parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru správy o uplatňovaní smernice, ktorých obsahom bude aj hodnotenie televíznej reklamy, ktorá sprevádza detské programy alebo je do nich včlenená, a úrovne mediálnej gramotnosti. Slovenská republika bude povinná každé tri roky predkladať Európskej komisii hodnotiacu správu o aktuálnom stave a úrovni mediálnej gramotnosti. Spomínaná skutočnosť bola zvýraznená aj pri spracovávaní Koncepcie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania, ktorú vláda SR schválila 16. decembra 2009 uznesením č. 923. V uznesení vláda uložila ministrom kultúry priebežne do roku 2013 v spolupráci s podpredsedom vlády a ministrom školstva zabezpečiť plnenie úloh vyplývajúcich z návrhu koncepcie a do 28. februára 2013 predložiť na rokovanie vlády správu o mediálnej výchove a úrovni mediálnej gramotnosti.

Európske demokracie majú k dispozícii veľa nástrojov na to, aby mohli reagovať na výzvy, ktoré prináša meniacia sa mediálna spoločnosť. Súčasná situácia však ukazuje, že existuje naliehavá potreba vyvíjať aj rozhodnejšie a radikálne opatrenia, podporujúce aktívne, kritické a zodpovedné využitie médií; inými slovami, do procesu mediálnej výchovy je potrebné zapojiť samotné médiá, najmä tie verejnoprávne.

Použitá literatúra

¹ Palfrey, J., Gasser, U.: Born digital: understanding the first generation of digital natives. Basic Books, 2008.

² Feilitzen, C.: Vplyvy sprostredkovaného násillia, Göteborg, NORDICOM, 2009.

³ Koncepcia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania, schválená uznesením vlády SR č. 923 zo 16. decembra 2009, Učiteľské noviny, roč. LVIII, 25. 1. 2010, s. 25-32.

MUDr. Ludvik Nábělek, PhD., primár, Psychiatrické oddelenie FNŠP F. D. Roosevelta, Banská Bystrica

Úvod

Dnešní mladí ľudia sú populáciou najviac napojenou na internet. Enormný rozvoj zaznamenáva aj digitalizovaná komunikácia prostredníctvom tzv. sociálnych sietí (Facebook, My Space, Twitter a pod.), čo vedie k presunu mnohých sociálnych aktivít do virtuálnych, realite často vzdialených svetov. On-line prostredie poskytuje možnosť vytvárania nových foriem sociálnych interakcií, ktoré úzko súvisia s hrami. Hry sprostredkované Facebookom (má v súčasnosti už viac ako 500 miliónov aktívnych používateľov) sú obyčajne jednoduché, takže od používateľov nevyžadujú žiadne špeciálne schopnosti a je možné ich hrať aj počas vykonávania bežných denných aktivít či dokonca aj práce. Viaceré zahraničné štúdie poukazujú na vplyv on-line digitálneho hrania a videohier na rozvoj patologického hráčstva, najmä rôznych foriem závislosti od internetom realizovaných hazardných hier. Nové formy on-line prebiehajúceho hazardného hrania a hier ponúkaných na sociálnych sieťach tak majú veľa spoločného a riziko vzniku budúcich problémov u príslušníkov mladej generácie, narodenej do sveta počítačov, videohier a internetu, je extrémne vysoké.

Situácia

Súčasná mládež je prvou generáciou, ktorá vyrastá v spoločnosti poskytujúcej široké spektrum možností hazardného hrania, pričom rôzne formy hazardu sú nielen ľahko dostupné, ale aj široko propagované. Hazardné hranie, v minulosti vnímané skôr ako necnosť alebo hriech, sa všeobecne prezentuje ako neškodná zábava dospelých a stalo sa súčasťou bežného spoločenského bytia. S narastajúcou dostupnosťou kontrolovaných i nekontrolovaných spôsobov hrania vrátane aktuálne hrozivo narastajúceho hrania cez internet sa do týchto aktivít zapája čoraz viac mladých ľudí. Medzinárodné štatistiky ukazujú, že až 80 % mladých ľudí má v priebehu doterajšieho života vlastnú skúsenosť s hazardným hrami. Podľa rôznych výskumov až 4 - 8 % mladých ľudí vo veku 12 - 17 rokov spĺňa kritériá patologického hráčstva (v bežnej dospeljej populácii je to 1 - 3 %), pričom ďalších 10 - 15 % predstavuje z hľadiska rozvoja problémového hrania ohrozenú skupinu (Derevensky a spol., 2003). Problé-

mové hranie adolescentov súvisí s častejším výskytom ďalších psychických porúch - depresívnej symptomatológie, zvýšeného rizika samovražedného konania, úzkostného prežívania a zneužívania psychoaktívnych látok. S problémovým hrami mládeže sa spája tiež množstvo ďalších negatívnych psychologických, behaviorálnych a interpersonálnych dôsledkov - delikvencia a kriminálne správanie, školské problémy, narušené vzťahy v rodinách a medzi rovesníkmi a pod.

S technologickým rozvojom hráčskeho priemyslu sa priebežne objavujú nové, atraktívnejšie formy hazardného hrania. Hranie cez internet poskytuje hráčom možnosť zúčastniť sa napríklad na typických kasínových aktivitách z pohodlia vlastných domov. Hoci v niektorých krajinách nie je povolené, v mnohých je pre svojich operátorov (aj prostredníctvom vládami kontrolovaných agentúr - popri Holandsku, Austrálii či Novom Zélande tiež na Slovensku) zdrojom neveriteľných finančných ziskov. Rozvoj internetového hazardného hrania má pritom zvlášť zhubné dôsledky na mládež - zatiaľ čo účasť na iných formách hazardu je pre mládež viac alebo menej obmedzovaná zákonmi, internet poskytuje dostupnú a do značnej miery anonymnú cestu k inak mladým ľuďom nedovoleným zdrojom zábavy, vzrušenia a hazardu. Veľa internetových stránok ponúkajúcich slobodný prístup k hrami je voľne dostupných pre každého, kto má prístup k počítaču. V súčasnosti sa objavujú stále nové stránky zamerané špeciálne na mládež a mladých dospelých, ktorí väčšinu svojho života prežili v dobe elektronických videohier a internetu. Tieto stránky ponúkajú používateľom celú škálu hazardných hier, zahŕňajúcu blackjack, ruletu, výherné automaty, poker a ďalšie kasínové hry, ktoré sú virtuálne identické s reálnym živým kasínom. Zužuje sa rozdiel medzi hazardným hrami a hrami počítačových hier - internet umožňuje premenu každej rekreačnej digitálnej hry na hazard. Kasínové hry sa cielene zmiešavajú s ostatnými „neškodnými“ hráčskymi modalitami s jedným a tým istým cieľom, ktorým je finančný profit. Grafika, farebnosť a realistické zvukové efekty zvyšujú potenciálne vzrušenie z hrania. Mnohé hry umožňujú simultánnu účasť väčšieho počtu hráčov, a tým aj on-line súťaženie „každého s každým“, takže aj prípadné hranie bez peňažných vkladov je vnímané ako zaväzujúce, vzrušujúce a povznášajúce. Z povedomia hráča sa vymazáva pocit vykonávania „asociálnej aktivity“, spojený s hazardným hrami, do popredia sa pretláčajú zážitky sociálnej interakcie medzi hráčmi pred, počas, resp. po ukončení hrania. Finančný zisk prestáva byť pre hráča jedinou

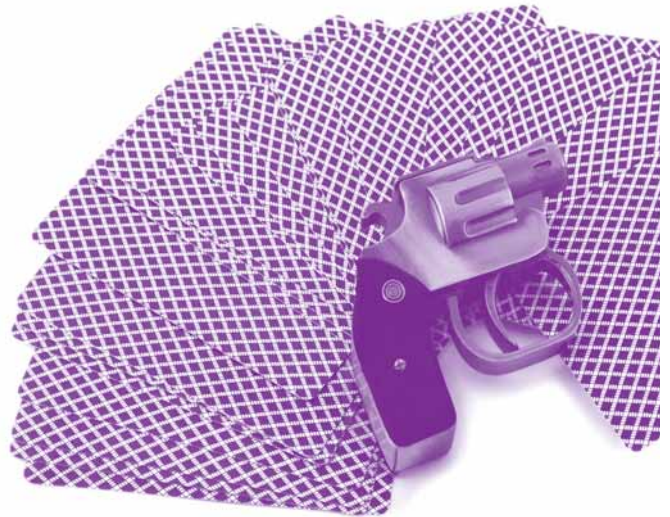

odmenou – sociálne odmeny môžu byť väčšou hodnotou ako peniaze, o ktoré pri hre prichádza.

Mládež je výnimočne zraniteľná, pokiaľ ide o zvydy internetového hrania, keďže všetko, čo súvisí s internetom, považuje za zábavné, pravdivé a vysoko inteligentné (aktuálnym príkladom môžu byť dôsledky internetovej manipulácie na hlasovanie mladých voličov v Čechách a na Slovensku počas posledných volieb). Ak výsledky prieskumov vo vyspelých štátoch sveta (ku ktorým sa v dobrom i zlom približujeme aj my) poukazujú na 99-percentné používanie internetu vo vekovej skupine mladých ľudí medzi 9. – 17. rokom života, máme sa na čo tešiť.

A čo ďalej?

Zdá sa, že zdravotnícka verejnosť veľmi málo a spoločnosť prakticky vôbec nereflektuje závažnosť a dosah problematiky súvisiacej s internetovým hrami mládeže. Analogicky s vyspelými krajinami môžeme aj u nás očakávať lavínovite narastajúce dôsledky hrania na jednotlivých občanov, ich rodiny i celú

spoločnosť. Ak nechceme (zase raz) chytať za chvost povestného zajaca, je nevyhnutné, aby sa otázka regulácie internetového hrania mládeže stala jedným z kľúčových bodov sociálnej a zdravotnej politiky štátu v najbližšom období. Hazardné hranie nesmie byť pre zodpovedných len obrovským zdrojom príjmov pre štátnu pokladnicu (nedávno v médiách pertraktované príjmy a výdavky štátneho Tiposu hovoria za všetko), ale aj všeobecne akceptovaným, serióznym a koncepčným prístupom vyžadujúcim problémom s potenciálnym vplyvom na kvalitu života (nielen) mladej generácie.

Na záver azda niekoľko podnetov a odporúčaní, ktoré by mohli byť užitočné pri snahách udržať internetové hranie pod kontrolou.

V prvom rade treba zabrániť sociálnej akceptovanosti internetového hazardného hrania mládeže. Princíp denormalizácie hazardného hrania by mal zahŕňať zákonné obmedzenia marketingových stratégií hráčskeho priemyslu, ovplyvnenie sociálnych noriem a pravidiel vo vzťahu k hrami mládeže, vyvracanie mýtov o neškodnosti či dokonca užitočnosti účasti mládeže na pro hazardných aktivitách sociálnych sietí či samotného internetového hrania a prevzatie vládnej zodpovednosti za ochranu detí a mládeže pred potenciálne škodlivými aktivitami. Absolútnym imperatívom musí byť ochrana mládeže pred pôsobením ponuky priemyslu hazardných hier a zníženie dostupnosti všetkých foriem hazardného hrania prostredníctvom legislatívnych opatrení.

Preventívne opatrenia by sa mali zamerať na zvyšovanie povedomia obyvateľstva a najmä ohrozených skupín o rizikách hazardného hrania (so zvýšeným dôrazom na hazardné hranie prostredníctvom internetu). Adekvátna edukácia detí, mládeže, rodičov i profesionálov je nevyhnutnou podmienkou informovaného zodpovedného rozhodovania v relevantných situáciách. Programy zamerané na znižovanie už vzniknutých škôd by mali pomáhať tým, čo už majú s hrami problémy, no nie sú (ešte) klasifikovanými patologickými hráčmi, ktorým pomôže len dlhodobá zdravotnícka (psychiatrická) intervencia. Rozhodujúci je včasný skrining problémových hráčov, nasledovaný adekvátnou intervenciou, zameranou na zastavenie progresie hrania do fatálnych dôsledkov.

Treba si uvedomiť, že aj tie najsofistikovanejšie stratégie sa mňajú účinkom, pokiaľ neovplyvnia široké spoločenské povedomie vrátane výkonnej a legislatívnej moci. Efektívne aktivity musia zahŕňať tak prácu na úrovni populácie, ako aj prácu na úrovni individua, keďže ide o zložitú súhrnu interpersonálnych a intrapersonálnych faktorov spolu s faktormi inštitucionálnymi, spoločenskými a legislatívnymi. Len účinná spolupráca všetkých, ktorých sa to týka, tak môže prispieť k zmene sociálnej atmosféry a dosiahnuť primeranú ochranu mládeže pred dôsledkami hazardného (zvlášť internetového) hrania.

PhDr. Barbora Mesárošová, PhD., Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra psychológie, Bratislava

Problematika účinkov mediálneho násilia na deti a dospelujúcich sa stala počas niekoľkých posledných desaťročí jednou z najsledovanejších a najkontroverzejších tém (Potter, 1998). Svedčí o tom i celý rad odborných štúdií (Wilson et al., 2002, Anderson et al., 2003), ktorých výsledky poukazujú na to, že programy určené deťom obsahujú viac násilia ako iné typy programov. Podľa výsledkov sheffieldskeho výskumu (Groebel, 1998) 70 % všetkých prejavov násilia malo fiktívny základ, pričom najväčší podiel pripadá na kreslené filmy, určené predovšetkým deťom. Samotné násilie akoby bolo idealizované či prikrášľované vo vysielaní určenom pre deti, ako aj pre dospelujúcich či dospelých divákov (Wilson et al., 2002). V rámci analýzy vysielania troch slovenských televíznych staníc – TV Markíza, TV JOJ a STV1 (Drvotán, 2008) – sa len počas jedného týždňa odprezentovalo spolu 1 026 násilných scén (čo predstavuje 3,5 násilných epizód za hodinu), 2 381 symbolov násilia, 1 433 prejavov násilného správania (týranie, násilie na majetku) a 5 438 násilných činov (z toho 423 končiacich sa smrťou, 96 končiacich sa zranením, 1 141 prípadov fyzického násilia a 411 prípadov verbálnej agresie). Takto prezentované vzory zvyšujú riziko, že diváci sa priamo z obrazovky učia agresii, stávajú sa menej citlivými, t. j. desenzitizovanými.

Násilie a agresia

Mnohé štúdie ukázali, že mediálne násilie má účinky na agresívne správanie detí a dospelujúcich. Anderson a spolupracovníci (Anderson, Dill, 2000, Anderson, Bushman, 2002) vyvinuli Všeobecný model agresie (GAM), aby vysvetlili teoretické prepojenie medzi vystavením diváka mediálnemu násiliu a agresívnymi dôsledkami, postojmi a správaním. Tento model opisuje „multistupňový proces, prostredníctvom ktorého psychologické (napríklad agresívna osobnosť) a situačné (napríklad hranie videohier ako impulz) premenné na strane vstupu vedú k agresívnemu správaniu ovplyvnením niektorých súvisiacich vnútorných

stavov a výsledkov automatických a kontrolných hodnotiacich (či rozhodovacích) procesov“ (Anderson, Dill, 2000, s. 773).

GAM diferencuje medzi krátkodobými a dlhodobými účinkami mediálneho násilia na deti. Pri krátkodobých GAM predpovedá, že vystavenie divákov mediálnemu násiliu môže ovplyvniť agresívne myšlienky, city a správanie. Dlhodobejšie vystavenie divákov násilným obsahom podľa GAM môže vyústiť do rozvoja a posilnenia poznatkových štruktúr spojených s agresiou. Tieto poznatkové štruktúry zahŕňajú bdelosť voči nepriateľovi, agresívne skutky voči iným, očakávanie, že iní sa budú správať agresívne,

pozitívne postoje k použitiu násilia a presvedčenie, že násilné riešenia sú účinné a primerané. Opakované vystavenie divákov názorným scénam zobrazujúcim násilie je teda predpokladom následnej desenzitizácie.

Desenzitizácia a hostilita

V odbornej literatúre (Cantor, 2000) sa najčastejšie spomínajú dve dôležité oblasti emocionálnych účinkov mediálneho násilia: zvýšenie hostility (podráždenosti) a desenzitizácia na jednej strane a prežívanie strachu a úzkosti na druhej.

Desenzitizáciu možno definovať ako zníženú emocionálnu reaktivitu na negatívne a averzívne stimuly po ich opakovanej expozícii (Fanti et al., 2009). S plynúcim časom a pri opakovanom vystavení násiliu vykazujú mnohí diváci pokles emocionálnych odpovedí pri zobrazení násilia a poškodenia. Desenzitizácia bola napríklad pozorovaná v podobe redukcie emocionálneho rozrušenia, keď je divák v role svedka násilia, v podobe väčšej nerozhodnosti, keď treba zavolať dospelého, aby zasiahol v prípade účasti na fyzickej roztržke, v podobe vykazovania menšej sympatie pre obeť domáceho násilia (Cantor, 2000). Počiatočné vystavenie mediálnemu násiliu vytvára typické averzívne odpovede, ktoré sú dôkazom toho, že ľudské bytosti majú vrodene negatívne odpovede na sledovanie násilia. Cantorová (2000) sa odvoláva na celý rad dôkazov, že vnímanie násilia zvyšuje hostilné city divákov (Wilson, 1989), ale zároveň poukazuje na to, že tento vzťah je dvojsmerný. Úroveň hostility divákov sa stáva dokonca vyššou po sledovaní násilného filmu, ale ostáva na tej istej úrovni po sledovaní nenásilného filmu.

Tento výsledok popiera katarktické účinky násilných programov, čo znamená, že sledovanie násilia nepomáha očistiť divákov od ich sklonov k násiliu. Opakované sledovanie násilia vytvára trvale hostilnú mentálnu štruktúru, porušujúcu interakcie, ktoré boli afektívne neutrálne rovnako ako tie, ktoré zahrnovali pobúrenie (hnev).

Chronické vystavovanie mediálnemu násiliu má pravdepodobne dlhodobé efekty na postoje divákov k násiliu a k obetiam násilia prostredníctvom procesu desenzitizácie, ale presný mechanizmus desenzitizácie nie je ešte plne zrozumiteľný. Jedna možnosť je tá, že opakované vystavenie divákov násiliu v médiách odbrzdzuje ich zábrany myslieť a konať násilne či prežívať deštruktívne city.

Strach a úzkosť

Existujú viaceré štúdie, ktoré potvrdzujú, že sledovanie násilných scén v televízii vedie k pociťovaniu intenzívneho strachu a úzkosti u mnohých detských divákov. Jedným z experimentov v tejto oblasti bola štúdia z Rhode Islandu (Owens et al., podľa Cantor, 2000), kde výskumníci analyzovali výpovede rodičov 500 detí od predškolského veku po 4. ročník ZŠ, týkajúce sa trávenia voľného času sledovaním televízie. To, čo deti desí, je množstvo násilia prezentovaného v médiách, vnímaná hrozba násilia či ublíženia, pretože deti sú náchylné myslieť si, že sa stanú obeťami násilia pozorovaného v televízii, a tento predpoklad potom môže podmieňovať ich strach zo sveta ako nebezpečného miesta (Josephson, 2005). Prítomnosť veľmi živých, detailných spomienok, ktoré trvale navodzujú strach, sa vyskytuje temer univerzálne u detí i dospelých, mužov i žien. Viac ako jedna štvrtina študentov Univerzity vo Wisconsine a Michigane z výskumu, ktorý spomína Cantorová (2000), uviedla, že emocionálny účinok násilného filmu, vzbudzujúceho strach, pretrváva u nich v priemere ešte šesť rokov po odprezentovaní príbehu či epizódy.

Dospelí, hlavne rodičia, nedokážu často predikovať strachové reakcie svojich detí na televízne alebo filmové príbehy, pretože úroveň kognitívneho vývinu detí ovplyvňuje spôsob, ako dieťa vníma a odpovedá na mediálne stimuly. Dospelí často nerozumejú tomu, ako dieťa vnímaný príbeh chápe a ako si ho interpretuje. S narastajúcim vekom, ako deti dozrievajú po stránke poznávacích schopností, prichádzajú na to, že mnohé veci im nemôžu ublížiť, kým iné sú potenciálne viac nebezpečné.

Tri zovšeobecnenia v detskom myslení pomáhajú lepšie porozumieť vývinovým zmenám pri reakciách na násilné obsahy v médiách. Prvý typ generalizácie sa prejavuje v podobe odklonu od dôrazu na vonkajšiu (vzhľadovú) stránku vecí smerom k ich podstate (Rogge, 1999). Pre predškolské dieťa (3- až 5-ročné) je príznačné, že sa bude báť viac niečoho, čo vyzerá desivo, ale v skutočnosti je neškodné, v porovnaní so školákmi (9- až 11-roční), podľa ktorých zjav zaväzi oveľa menej v porovnaní s deštruktívnym potenciálom určitej postavy, zvieráťa alebo objektu.

Druhý typ generalizácie spočíva vo väčšej rezpozivite starších detí na násilné podnety reálneho charakteru v porovnaní s mladšími, ktoré intenzívnejšie reagujú na nebezpečenstvo fantastického charakteru. Vnímanie násillia deťmi sa dramaticky mení s narastajúcim vekom. Napríklad predškolač často veria v magické a nadprirodzené bytosti (Rosengren, Kalish, Hickling a Gelman, 1994) a ich presvedčenie o ich existencii môže kolísaf podľa toho, aké sa veci zdajú, a nie podľa toho, aké v skutočnosti sú (Piaget, Inhelderová, 2007). Ako deti rastú, uvažujú o čoraz väčšom rozsahu podnetov, ktoré by mohli rozhodnúť, či sa určitá udalosť alebo charakter vyskytuje v reálnom živote, alebo nie. Aké dôsledky to môže mať vzhľadom na percepciu a hodnotenie mediálneho násillia? Je jasné, že fantastické obrazy násillia môžu staršie deti a dospelí bagatelizovať, ale malé deti ich vnímajú ako veľmi reálne. Napríklad Řičan a Pithatová (1995) uvádzajú príklad traumy malého dieťaťa po sledovaní príbehu medvedíka Yogiho a jeho priateľa Bubuho pri požiari v Yellowstonskom parku. Dieťa sa tak strašne bálo, že jeho hrdinovia pri požiari zahynuli, že príbeh opakovane prežívalo znovu a znovu. Išlo síce o animovaný film, ale dieťa prežívalo príbeh ako skutočný. Takéto zistenia podčiarkujú, že nemôžeme ignorovať násillie v animovaných filmoch ako málo účinné, keď zvažujeme strachové reakcie mladších divákov.

Tretí typ generalizácie sa dostavuje s vekom, keď deti začínajú prežívať strach pri mediálnom zobrazení abstraktných konceptov. Cantorová (2000) uvádza, že emocionálny účinok filmového

príbehu vyvoláva v predškolskom a mladšom školskom veku iné reakcie ako v dospievaní. Vo filmovej ukážke o vojne v Perzskom zálive reagovali mladšie deti intenzívnejšie na konkrétne vizuálne aspekty spravodajstva (bombardovanie, explózie na mívovom poli), kým tínedžeri boli viac rozrušení abstraktnými prvkami udalosti (ako je možnosť rozšírenia vojnového konfliktu).

Zvládanie účinkov mediálneho násillia

Pri snahe porozumieť emocionálnym reakciám na mediálne obsahy je z vývinovej perspektívy dôležité vedieť predchádzať alebo redukovať škodlivé vplyvy, spôsobené mediálnym násillím. Výskum týkajúci sa kognitívneho vývinu pomáha skúmať účinné spôsoby, ako dodať odvalu deťom, ktoré sa vyľakali v dôsledku pôsobenia mediálneho ohrozenia. Stratégie zvládania médiami navodených strachov je potrebné prispôbiť veku dieťaťa. Asi do veku sedem rokov najlepšie fungujú neverbálne stratégie zvládania. Patrí k nim snaha premiestniť dieťa z desivej situácie, rozptýliť ho, venovať mu pozornosť a rozvinúť uňho desenzitizáciu. Osemroční a starší sa môžu upokojiť vďaka logickým vysvetleniam, prečo sa majú cítiť bezpečne. Ak príbeh, ktorý videli, bol vymyslený, pomáha deťom tejto vekovej skupiny pripomenúť, že to, čo mali možnosť vidieť, by sa nemohlo nikdy stať. Keď program zobrazoval ohrozujúcu udalosť, ktorá by sa mohla stať, treba deti presvedčiť, že práve im sa stať nemôže, alebo im dať povzbudivé inštrukcie, ako jej predchádzať.

Aby sme dokázali redukovať efekt mediálneho násillia, stupňujúci agresiu, bolo by potrebné rozvinúť mediačné stratégie, ktoré by mohli používať rodičia alebo učitelia. Napríklad ak sú diváci vo zvýšenej miere desenzitizovaní a nepriateľskejší, stáva sa čoraz menej pravdepodobným, že budú súcitiť s obeťami násillia (Slovíková, 2010). Jedna výhrada kritikov k spôsobu, akým je násillie zvyčajne vykresľované v televízii, spočíva v tom, že minimalizuje okamžité škodlivé dôsledky pre obeť, vyzdvihuje desenzitizáciu a zvyšuje pravdepodobnosť nadobudnutia agresívnych postojov a správania.

Z uvedených výsledkov vyplýva, že pri sledovaní vplyvov mediálneho násillia na prežívanie a správanie divákov sa nemožno zamerať výlučne len na agresívne prejavy, keď chceme porozumieť celej šírke jeho škodlivých dôsledkov.

Literatúra je dostupná u autorky príspevku.

Mgr. Magda Biznárová, psychologička, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n. o.

Pozrime sa spolu na niektoré najvýznamnejšie komunikačné médiá, ako nám slúžia a kde sú ich slabé miesta.

Internet

Nespochybniteľná je databáza informácií na internete, aj keď mnohé odborné informácie sú navyše spoplatňované, a tak sa používatelia často uspokojia s neautorizovanými názormi, za ktoré nik oficiálne nenesie zodpovednosť. A tu sa dostávame k problému virtuálnej reality, ktorá nie je celkom identická so skutočnosťou.

Podľa výskumov sa muži vydávajú za ženy v 23 % a ženy za mužov v 4 %, deti vo veku 12 – 14 rokov sa vydávajú za staršie, dievčatá sa prezentujú častejšie pod cudzou identitou ako chlapci, dievčatá vo svojom Nicku (prezývke) častejšie špecifikujú rod ako chlapci (Šmahel, 2003).

Najmä pre ľudí psychicky labilných a sociálne izolovaných a nezrelých je riziko stotožnenia s virtuálnou identitou v podobe od difúznosti identity až po defenzívne popretie (Weinreich, Saunderson 2003).

V súčasnosti sa rýchlo šíri závislosť od internetu (IAD), ktorú diagnosticky zaraďujeme medzi nelátkové závislosti a ktorej skrining vypracovala K. Youngová ako Škálu internetovej závislosti (Young, 1999).

Informácie na internete sú skreslené aj sociálno-psychologickým kontextom autorov. Tak sa stáva, že získavame poznatky prevažne z Európy, Severnej Ameriky a technicky vyspelejších ázijských štátov v nerovnováhe s krajinami Afriky a menej technicky rozvinutými oblasťami. Významnú úlohu zohráva aj kultúra. Niektoré kultúry sú napríklad otvorejšie, pokiaľ ide o poskytnutie fotiek zachytávajúcich spôsob života, iné chránia svoje súkromie pred pohľadmi cudzích (napríklad moslimské krajiny). Na základe faktu, že ženy sa na internete často prezentujú v eroticky ladených polohách (Šmahel, 2003), sa potom stretávame s prekvapením turistov z arabských krajín, že mnohé Európanky a Američanky nie sú náchylné verejne sa odhaľovať. Na druhej strane, západná civilizácia viac chráni fotografie detí pred cudzími pohľadmi, čo prehlbuje virtuálny imidž vymierajúcej civilizácie. Média môžu takto prehlbovať etnické stereotypy (Harding a kol., 1969).

Veľkým problémom stále zostávajú webové stránky propagujúce násilie a patologický životný štýl.

E-mail

Výhodou internetovej pošty je okrem rýchlosti aj možnosť premyslenej reakcie. E-maily sú prevažne verbálnou komunikáciou, čiže prichádzame o vnemy z neverbálnej komunikácie: emócie, prejavy príťažlivosti, niektoré osobnostné charakteristiky, prvý a celkový dojem (Krivohlavý, 1988).

Aj tu sú však určité riziká, spôsobené technickými nedokonalosťami, ako je stratenie či automatické vyhadzovanie pošty. Takáto situácia môže viesť k interpretácii, že problém je interpersonálny, nie technický.

Ďalší problém predstavuje nevyžiadaná pošta a rôzne hromadené pošty s nepredvídateľným obsahom. Tu sa prejavuje naša nepripravenosť na tlak vyvíjaný cez médiá a aj poverčivosť, typická pre postkomunistické krajiny (Togler, 2007), ktorá nás núti hromadnú poшту pod hrozbou nešťastia poslať ďalej.

Facebook a sociálne siete

Niektoré psychologicky významné fakty si ilustrujeme na Facebooku ako najrozšírenejšej sociálnej sieti.

Facebook bol vytvorený v roku 2004 pre uzavretú skupinu študentov a je to práve nekontrolovateľná expanzia, pre ktorú mu predpovedajú zánik. V roku 2009 ho, najmä z tohto dôvodu, prestal používať aj Bill Gates.

Pozrime sa na dva výskumy týkajúce sa Facebooku. Prvý výskum, uskutočnený na mládeži, poukazuje na fakt, že odhaľovanie svojho súkromia v záujme zvyšovania spoločenskej prestíže a prevzatie kontroly nad informáciami zverejňovanými na Facebooku sú dva rôzne psychické procesy. To znamená, že mládež vo svojej potrebe komunikovať a prezentovať sa zabúda cenzurovať osobné údaje a fotografie, čím sa vystavuje riziku ich zneužitia (Christofides, Muise, Desmarais, 2008).

Druhý výskum, uskutočnený na vysokoškólakoch, potvrdil pôvodný účel Facebooku. Slúži predovšetkým na zábavu, len okrajovo na získavanie informácií (Park, Kee, Valenzuela, 2009).

A ďalej: oficiálne majú registrovať sa len deti vo veku od 13 rokov, ale Facebook láka ponukou hier aj mladšie deti a nemá záujem overovať fiktívne údaje.

S prihliadnutím na uvedené fakty: 1. je to zábava; 2. zverejňujeme viac osobných faktov, ako by sme chceli; 3. prevádzkovateľ nedodržiava pravidlá; 4. fiktívna kontrola, dospelí by nemali mať problém usmerniť deti, ale najmä sami seba na triezvy pohľad na zisky a straty facebookových profilov. Deti a mládež si neuvedomujú, že nie je v ich záujme také odhalenie súkromia, ako vidia u slávnych ľudí, ktorí okrem vyhľadávania takejto formy reklamy vlastnia aj ochranku svojej osoby.

Mobil, telefón

K výhodám mobilného telefónu patria: dostupnosť, prenosnosť, tiesňové linky, krízové poradenstvo.

K nevýhodám z psychologického hľadiska patria: predpoklad 24-hodinovej dispozície bez ohľadu na psychohygienu, podobne ako pri internete (Fogg, 2008). Ďalej fakt, že môže vzniknúť závislosť aj od mobilného telefónu. Pre deti je riziko závislosti od hier, ktoré sú súčasťou služieb. Zarážajúce je, že deti často vypovedajú o svojom mobile ako o najlepšom priateľovi (Beavis, 2008). Problematikou vzťahu detí k iPodu a iPhoneu ako k priateľovi sa zaoberajú aj iní autori (Buckleitner, 2010).

U bežnej populácie telefonovanie a manipulácia s mobilom od búrava neistotu a napätie. Mnoho ľudí stráca sebaistotu a prepadá panike v situácii, keď nemá mobil pri sebe.

Chat a diskusné fóra

Chat ako komunikačný prostriedok využívajú skôr ženy, do diskusných fór vstupujú viac muži (Šmahel, 2003).

Okrem možnosti rozšíriť naše vedomosti a argumentačné schopnosti sa dá chat využiť aj veľmi zmysluplne, napríklad na on-line poradenstvo.

Treba však vedieť, že komunikácia on-line je považovaná za priestor disinhibície, čiže prostredie bez zábran, kde sú odbrzdené prejavy pomerne rozšírené (Šmahel, 2003). Ľudia, ktorí sa vydávajú v kyberpriestore za niekoho iného, sa často cítia ako experimentátori, a nie klamári (Jedelská, 2010). Preto ak nevieme, s kým komunikujeme, nemali by sme odhaľovať zraniteľné miesta.

Zoznamky

Zoznamky poskytujú ideálny priestor pre osoby marginalizované v bežnom živote pre rôzne, najmä sociálne hendikepy (Šmahel, 2003). Pri využívaní tejto služby treba rátať s pomerne vysokým percentom účastníkov vo výkone testu, so psychopatickými osobnosťami a s osobami, ktoré zoznamky využívajú na skratové vybitie potláčaného sexuálneho pudu (Benkovič, 2007). Príbehmi podvedených alebo okradnutých ľudí cez zoznamky sa zaoberá aj *Psychologie dnes* (Jedelská, 2010). Veríme, že toto pomenovanie niektorých psychosociálnych javov spojených s mediálnou komunikáciou prispeje k tomu, že budeme médiá využívať v primeranejšej miere a vo svoj prospech.

Použitá literatúra

Beavis, G.: Kids rate mobile phone as best friend. In: Tech-Radar News. 17. júl 2008:

<http://www.techradar.com/news/phone-and-communications/kids-rate-mobile-phone-as-best-friend-426542>

Benkovič, J.: Novodobé nelátkové závislosti. In: *Psychiatrie pro praxi*. Olomouc : Solen, roč. 8, 2007, č. 6, s. 263-266.

Buckleitner, W.: Is the iPad a Child's Best Friend? In: *NewYork Times*, Oct.16, 2010.

Fogg, B. G.: New Horizons in Mobile Life and Our Social World. In: *Mobile Life Report 2008: The Connected World*. 2008:

http://www.mobilelife2008.co.uk/Mobile_Life_2008.pdf

Harding, J., Proshansky, H., Kutner, B., Chein, I.: Prejudice and Ethnic Relations. In: *Handbook of Social Psychology*. Vol. 5 Eds. G. Linzey, E. Aronson. Addison-Wesley, Reading etc. 1969, p. 1-77.

Christofides, E., Muise, A., Desmarais, S.: Information Disclosure and Control on Facebook: Are They Two Sides of the Same Coin or Two Different Processes? In: *CyberPsychology & Behavior*. June 2009, 12(3): 341-345.

Jedelská, E.: Láska, priateľstvá a lži na internetu. In: *Psychologie dnes*. Portál, roč. 16, 2010, č. 5, s. 12-15.

Krivohlavý, J. (1988). *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha : Svoboda.

Šmahel, D. (2003). *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha : Triton.

Togler, B.: Determinants of superstition. In: *Journal of Socio-Economics*. 2007, vol. 36, issue 5, p. 713-733.

Weinreich, P., Saunderson, W. (2003). *Analysing identity: cross-cultural, societal, and clinical contexts*. East Sussex : Routledge.

Young, K.: Internet addiction: Evaluation and treatment. *Student BMJ*. 1999, č. 7, s. 351.

PhDr. Lubica Bizíková, Štátny pedagogický ústav, Bratislava

Ak ste sa niekedy zamysleli nad otázkou, či je možné regulovať vplyv médií, ktoré sa snažia ovplyvňovať myšlienky, postoje a často i rozhodnutia predovšetkým mladých ľudí prostredníctvom správ, obrázkov či spôsobu ich podania, tak ste uvažovali v intenciách mediálnej výchovy.

Aby sme lepšie pochopili význam a podstatu mediálnej výchovy ako prostriedku vedúceho k mediálnej gramotnosti, zamyslíme sa najskôr nad podstatou globalizácie, pretože nám umožní lepšie porozumieť nevyhnutnosti zavádzania mediálnej výchovy do procesu vzdelávania.

Najvšeobecnejšie globalizáciou môžeme nazvať politické, ekonomické a kultúrne procesy, ktoré sa prejavujú vzájomným ovplyvňovaním a prepájaním národov, štátov, kontinentov a dokonca aj civilizácií. Z historického hľadiska nie je proces globalizácie ničím novým, naopak, je starý ako ľudstvo samo. Vo vzťahu k súčasnosti je faktom, že nás tiež sprevádza v každodennom živote, hoci si to niekedy ani neuvedomujeme. Nekompromisné postavenie informačných technológií – masové používanie mobilov, počítačov, internetu či satelitov – spôsobuje to, že globalizácia nadobudla „rýchlosť svetla“, nemôžeme jej nijakým spôsobom uniknúť, a preto ju musíme prijať ako realitu, ako výzvu, aj so všetkými pozitívami a problémami, ktoré so sebou v súčasnosti prináša. Dôležitou podmienkou je to, aby sme vedeli rozoznať, čo je na globalizácii dobré či prijateľné a čo nie je, a tiež to, aby sme ju dokázali využiť vo svoj prospech, ale aj v prospech iných ľudí (možno aj celého ľudstva).

Globalizáciu môžeme teda považovať za jav, ktorý sa bezprostredne dotýka každého z nás.

Správa sekretariátu OECD Vzdelávanie pre zajtrajšok definuje globalizáciu z ekonomického hľadiska ako „bezbariérový“ svet vzájomne od seba závislých krajín, pričom z hľadiska kultúrnych aspektov globalizácia na jednej strane vnáša vklad v podobe možností cestovania a poznávania kultúr, na druhej strane prispieva k obave z jej negatívneho vplyvu, napríklad na národné jazyky a kultúrnu diverzitu (prototypom je výsadné postavenie angličtiny, čo umožňuje nielen uplatnenie, ale aj významný dosah programov „anglosaskkej kultúry“).

Asi sa nemýlime, ak povieme, že globalizované masmédiá majú často veľký vplyv aj na široké masy obyvateľstva, dokonca ich niektorí vyhranení zástancovia morálky označujú za nástroj deštrukcie základných ľudských hodnôt, na druhej strane, pre mnohých sú zárukou demokracie na svete.

Zjednodušene povedané, pre niekoho predstavuje globalizácia viac hrozbu a pre iného zase viac šancu, no podstatné je hlavne to, že ide o proces, ktorý sa už začal a je spoločným osudom pre všetkých obyvateľov tejto planéty.

V tejto súvislosti si musíme uvedomiť aj veľmi závažný fakt, a síce to, že médiá vo svojej globalizovanej podobe zohrávajú významnú rolu v socializácii detí a mládeže, a s tým súvisiacu skutočnosť, že nie je ničím výnimočným ich zneužívanie na komerčné účely (ovplyvňovanie tzv. adolescentnej subkultúry).

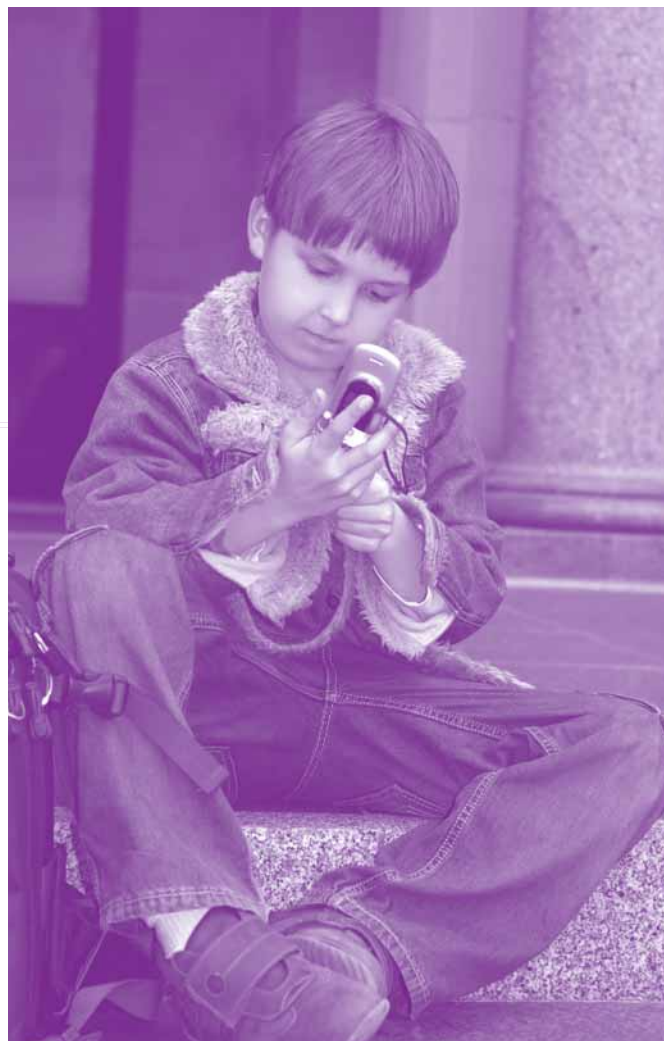
Vzdelávanie musí reflektovať realitu globalizovaného sveta – malo by vybaviť mladých ľudí prostriedkami kontaktu s takýmto prostredím. Toto je cieľom mediálnej výchovy ako procesu na získavanie mediálnej gramotnosti.

Mediálna gramotnosť predstavuje hlavne pre mladých ľudí (no nielen pre mladých) základný nástroj, aby sa mohli informovane rozhodovať a byť zodpovední ako človek i občan, a tiež na to, aby boli schopní lepšie posúdiť dôsledky svojej voľby. Platí, že „mediálne gramotný“ človek je náročnejším cieľom pre mediálnu manipuláciu, a zároveň platí aj to, že dokáže viac využívať médiá

prospešným smerom. Cieľom mediálnej výchovy je zvýšiť povedomie o mnohých formách mediálnych oznámení, s ktorými sa človek stretáva v každodennom živote – vedieť rozpoznať a filtrovať to, ako médiá vplyvajú na vnímanie a presvedčenie a v konečnom dôsledku aj na osobnú voľbu. V neposlednom rade mediálna gramotnosť predstavuje zručnosti, znalosti a porozumenie toho, ako médiá využívať efektívne – ako kritický prijímateľ informácií (spotrebiteľ) a tiež ako výrobca informácií. Mediálna gramotnosť je zároveň jednou z kľúčových podmienok aktívneho občianstva a medzikultúrneho dialógu.

Podstatou mediálnej výchovy v školskom vzdelávaní – prístupom nedirektívnej, obsahom nezameranej na poznatky, vo forme priezrovej témy alebo samostatného predmetu – je naučiť žiakov vyberať, hodnotiť a využívať informácie metódou spoločného skúmania, analyzovania a samostatného premýšľania, pričom vzťah medzi žiakom a učiteľom je postavený na atmosfére vzájomného dialógu a akceptácie.

Takýto, veľmi zjednodušene definovaný, je rámec pre „školskú“ mediálnu výchovu, ktorú školy ponúkajú vo svojich vzdelávacích programoch. Metodickú pomoc a zdroje na jej uskutočňovanie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu im ponúka Štátny pedagogický ústav, ktorý v súčasnosti pripravuje pre pedagógov zo škôl aj cielené vzdelávanie v mediálnej výchove prostredníctvom už akreditovaného vzdelávacieho programu.

Jedným z neželateľných javov súčasnej spoločnosti je aj čoraz vyšší výskyt a širšie spektrum javov, ktoré nazývame sociálnopatologické. Ide o pomerne širokú škálu javov, ktoré vnímame ako nechcené, nežiaduce alebo až neprijateľné. Každý z týchto javov má svoju mieru spoločenskej nebezpečnosti. O čo je škodlivosť a nebezpečnosť sociálnopatologického javu vyššia, o to je pravdepodobnejšie, že spoločnosť bude mať väčší záujem, aby sa javu účinne predchádzalo, aby sa riešil či minimalizoval jeho výskyt v spoločnosti.

Vo vzťahu k sociálnym normám možno sociálne správanie členiť takto (In: Ondrejko, P., 2000):

- **normokonformné** (resp. **konformné**) sociálne správanie, ktoré je v súlade s normami spoločnosti;
- **nonkonformné**, nápadné, provokujúce sociálne správanie, ktoré je ešte v rámci tolerančného limitu, je ešte spoločensky akceptovateľné;
- **deviantné**, odchýlné od normality.

Deviantné správanie členíme na:

- **disociálne** – nesociálne, neprispôsobivé, nespooločenské;
- **asociálne až antisociálne** (asociálne – nespooločenské správanie, teda nezodpovedajúce normám danej spoločnosti, ktoré nemá ešte úroveň ničenia hodnôt ako antisociálne – uvedované protispoločenské správanie);
- **delikventné**;
- **kriminálne** (vzťahujúce sa na trestný čin – napríklad krádeže, lúpežné prepadnutia, vraždy...).

Práve závislostné správanie patrí podľa viacerých autorov (napríklad S. Fischer, J. Škoda, B. Kraus, J. Hroncová, P. Ondrejko, P. Ondrejko a ďalší) medzi najzávažnejšie sociálnopatologické javy.

Hoci nelátkové návykové choroby nenájdeme v oficiálnych diagnostických tabuľkách medzinárodnej klasifikácie chorôb, niektoré z nich sú zaradené medzi návykové a impulzívne poruchy. V súvislosti so zmenami našej súčasnej spoločnosti zaznamenáme aj zmeny sociálnopatologických javov, ktoré sú ich neželateľnou súčasťou.

Oblasť rizikového závislostného správania zahŕňa jednak drogovú závislosť, teda závislosť od psychoaktívnych látok, ale aj už spomenuté nelátkové návykové choroby.

Napriek tomu, že moderné komunikačné technológie prinášajú nesporné rad pozitív, napríklad zjednodušujú a urýchľujú komunikáciu a stávajú sa nevyhnutnou súčasťou fungovania súčasnej vyspelej spoločnosti, v ďalšom sa zameriame iba na ich opačnú stránku – na niektoré neželateľné negatívne javy, ktoré so sebou prináša problémové používanie počítača, internetu, chatu či mobilu.

Návykové spávanie vo vzťahu k počítačom a internetu

Návykové spávanie vo vzťahu k počítačom a internetu zaraďujeme medzi návykové a impulzívne poruchy (teda do tej istej skupiny ako patologické hráčstvo alebo patologické nakupovanie či vorkoholizmus – závislosť od práce). Na označenie tohto sociálnopatologického javu dodnes nie je ustálená jednotná terminológia. Používajú sa odlišné názvy, ako napríklad závislosť od internetu (angl. *internet addiction*) alebo aj problémové používanie internetu (angl. *internet pathological use*). Prvý opis znakov závislostného správania vo vzťahu k internetu priniesla podľa P. Vondráčkovej a J. Vacka (2009, s. 4) americká psychologička Young v roku 1996. Od toho obdobia prirahuje tento

novodobý fenomén závislostného správania a virtuálny svet internetu pozornosť odbornej verejnosti takmer na celom svete. Všeobecne sa závislosť od používania internetu definuje ako používanie internetu, ktoré so sebou prináša do života jedinca psychologické, sociálne, pracovné a/alebo školské komplikácie.

Ako môžeme vymedziť závislosť od internetu?

Na úvod vymedzíme alebo presnejšie špecifikujeme základné znaky, prostredníctvom ktorých je možné určiť problémové, nezdravé, teda závislostné správanie. Patologický vzťah k internetu, počítačom či mobilu má analógiu v **šiestich základných znakoch** (tzv. **diagnostických kritériách**), prostredníctvom ktorých vymedzujeme akúkoľvek závislosť.

Sú to:

- 1) znak: silná túžba alebo nutkanie, tzv. baženie (angl. *craving*),
- 2) znak: problémy so sebaovládaním,
- 3) znak: odvykací stav,
- 4) znak: vzrast tolerancie,
- 5) znak: postupné zanedbávanie iných potešení alebo záujmov a koníčkov,
- 6) znak: pokračovanie aj napriek zjavným škodlivým následkom.

Navyše je potrebné uviesť, že vždy ide o sebadeštruktívne správanie.

Diagnostické kritériá **problémového používania internetu** podľa Youngovej (1998), modifikované Beardom a Wolfom (2001), určujú, že na diagnostiku závislosti od internetu musí byť prítomných všetkých päť nasledujúcich príznakov (In: Vondráčková a J. Vacek, 2009, s. 5):

- 1) „zaujatie internetom (premýšľanie o predchádzajúcich aktivitách na internete alebo o tých budúcich);
- 2) potreba používať internet v čoraz dlhších časových úsekoch, aby človek dosiahol uspokojenie;
- 3) opakovaná neúspešná snaha kontrolovať, prerušiť alebo zastaviť používanie internetu;
- 4) nepokoj alebo podráždenosť pri pokuse prerušiť alebo vzdať sa používania internetu;
- 5) prekračovanie pôvodne plánovaného času pripojenia k internetu.“

Zároveň musí byť podľa uvedených autorov prítomný aspoň jeden z nasledujúcich príznakov:

- 1) ohrozenie alebo riskovanie straty dôležitého vzťahu, zamestnania alebo príležitosti v kariére v dôsledku používania internetu;
- 2) klamanie členom rodiny, terapeutom alebo ďalším blízkym osobám na zastieranie nadmerného používania internetu;
- 3) používanie internetu ako spôsob úteku od problémov alebo snaha zbaviť sa dystrofickéj nálady (napríklad pocitu bezmocnosti, viny, úzkosti a depresie).

Internet nesie so sebou v porovnaní s bežným fyzickým kontaktom omnoho väčšie riziká. Všetci ľudia, tzv. on-line prisťahovalci (tí, ktorí sa moderným komunikačným technológiám museli učiť) rovnako ako on-line domorodci (deti a mládež, ktorých súčasťou života vždy boli moderné komunikačné technológie), musia poznať nielen nesporné výhody, ale aj riziká, ktoré komunikácia sprostredkovaná modernými technológiami prináša.

Medzi riziká okrem už spomenutého závislostného správania možno zaradiť ďalšie, napríklad **internetové šikanovanie, zneužitie osobných informácií, sledovanie nevhodných obsahov** a mnohé iné.

Je zrejme, že v súvislosti s rýchlym rozvojom informačných technológií nás pravdepodobne zvýšenie prevalence závislostného správania, ale aj iných nežiaducich fenoménov spojených s internetom a mobilmi ešte len čaká.

Chat je jednou z oblastí, pri ktorej psychológovia už pár rokov upozorňujú na **vysokú potencialitu rizika vzniku závislosti**. Riziko predstavuje najmä pre ľudí, ktorí majú problémy v reálnych sociálnych vzťahoch. Pri chatovaní môžu všetky svoje hŕdiecky zakryť. Komunikácia cez internet poskytuje veľa času na premýšľanie nad odpoveďou, možnosť zámerne sa vyhnúť odpovedí a pod. Odborníci varujú, že práve možnosť získať ľahko novú identitu podľa svojho želania je pre mnoho ľudí lákadlom, ktorému len veľmi ťažko odolávajú. Ozajstný problém však nastáva vo chvíli, keď na sieti začneme hľadať záplatu na vlastné problémy a pobyt v chatovacích miestnostiach sa pre nás stane únikom z reálneho sveta. Hoci diagnóza závislosti od internetu a chatu zatiaľ nebola oficiálne zaradená do diagnostických tabuliek, napríklad v Nemecku už existuje klinika, ktorá sa špecializuje na liečbu tohto typu závislosti, a v USA funguje obdoba anonymných alkoholikov, skupinová terapia pre osoby závislé od internetu. Poradenstvo pre nich je paradoxne dostupné práve cez internet.

Young (1998, citovaná podľa P. Vondráčkovej a J. Vacka) rozdeľuje **problémové používanie internetu na päť základných kategórií**:

- a) závislosť od virtuálnej sexuality, ktorá sa prejavuje kompulzívnym používaním webových stránok s pornografickým obsahom;
- b) závislosť od virtuálnych vzťahov – používateľ internetu sa nadmerne venuje on-line vzťahom;
- c) internetové kompulzie, medzi ktoré napríklad patrí hranie on-line počítačových hier či internetové nakupovanie;
- d) preťaženie informáciami, kam môžeme zaradiť nadmerné surfovanie na internete alebo hľadanie v on-line databázach;
- e) závislosť od počítača, ktorou označuje najčastejšie nadmerné hranie počítačových hier.

Problémové používanie mobilného telefónu

Aj problémové používanie mobilného telefónu patrí do oblasti tzv. komunikačných závislostí. Anglickí psychológovia urobili rozsiahly výskum, ktorý sa týkal vzťahu dospievajúcich k ich mobilným telefónom. Asi nikoho neprekvapí fakt, že väčšina adolescentných respondentov prejavovala k svojmu telefónu taký vrelý vzťah, ako keby to bola živá osoba. Pri jeho opise volili slová, ktoré bežne používame pri opise niekoho milovaného, a neboli schopní bez neho stráviť dlhší čas než len pár minút. Závislosť od mobilného telefónu, a to nielen hovorov, ale aj závislosť od textových a obrazových správ – SMS a MMS správ, rovnako ako nahratie videa na mobil a jeho zasielanie patria medzi ďalšie novodobé fenomény v oblasti závislostí. Ľudia, ktorí touto závislosťou trpia, nie sú schopní vzdialiť sa od svojho mobilu na dlhší čas než pár minút. Nevypínajú ho ani v noci, cez víkend a stále kontrolujú, či nemajú zmeškaný hovor alebo textovú správu. Spolu s tým, ako sa rozvíja problémové používanie a postupuje smerom k závislosti, sa komunikácia takéhoto človeka minimalizuje iba na styk prostredníctvom telefónu. Tak ako pri iných závislostiach, zvyšuje sa frekvencia a narastá aj intenzita takéhoto správania.

Podnety na preventívnu intervenciu

S mnohými nelátkovými návykovými chorobami (závislosťami) ľudstvo bojuje už tisícročia. Poruchy príjmu potravy sú staré ako ľudstvo samo. Napríklad mentálna bulímia bola rozšírená už v starovekom Grécku či Ríme. Poruchy príjmu potravy spre-

vádzajú ľudstvo dodnes. Práve s rozvojom súčasnej konzumnej, na výkon orientovanej spoločnosti, ktorá uznáva tzv. kult tela, teda štíhlu a pestovanú postavu s mladíckym výzorom, opäť intenzívne narastá aj počet ľudí s poruchami príjmu potravy (bulímie a anorexie). Dnes sa však odborníci zaoberajú aj ďalšími novými formami rizikového správania – bigorexiou (prejavuje sa nadmerným, často zdraviu škodlivým cvičením, extrémnym v dĺžke, záťaži a frekvencii cvičenia, a konzumáciou potravy, výživových doplnkov a zneužívaním anabolických steroidov s cieľom nadmerného a rýchleho rastu svalovej hmoty), tanorexiou (patologické opaľovanie) či ortorexiou (chorobné kontrolovanie zloženia svojej stravy, posadnutosť zdravou výživou /biopotravinou/). Rovnako aj gambling (patologické hráčstvo) patrí medzi ľudstvu známe, staré, ale znovuobjavené závislosti.

V prípade tzv. komunikačných závislostí je situácia úplne iná. Pred 20 – 30 rokmi sme napríklad ani netušili, že telefón by sme mohli mať kedykoľvek pri sebe, že budeme dosiahnuteľní kdekoľvek a kedykoľvek. Rovnako sme netušili, akým silným pokušením sa pre nás môže stať virtuálny svet internetu, on-line vzťahy, on-line nakupovanie, chatovanie či hľadanie romantického priateľa v on-line prostredí – cez tzv. zoznamky. Preto je nevyhnutné, aby na túto skutočnosť spoločnosť reagovala účinnou prevenciou na všetkých jej úrovniach: primárnej, sekundárnej aj terciárnej.

Je všeobecne známe a aj výskumne verifikované, že práve mladí ľudia tvoria cieľovú skupinu, ktorej treba venovať zvláštnu, osobitne významnú a permanentnú pozornosť v súvislosti s primárnou prevenciou tzv. látkových (drogových) i nelátkových závislostí. Mladí ľudia vo veku od 13 do 20 rokov sú veľmi riziková skupina populácie a pravdepodobnosť vzniku problémového (závislostného) správania vo vzťahu k psychoaktívnym látkam či moderným komunikačným technológiám je práve u nich veľmi vysoká. Novodobý fenomén tzv. komunikačných závislostí však číha na ľudí všetkých vekových kategórií.

Všetky tieto skutočnosti sú silnou výzvou pre preventívnu intervenciu. Žiaľ, v súčasnosti takmer úplne abscentuje prevencia špecificky zameraná na oblasť nelátkových závislostí. To je významný podnet aj pre kultúrno-osvetovú činnosť, ktorá si nachádza uplatnenie aj v oblasti sociálnej prevencie.

Použitá a citovaná literatúra

- Fischer, S. – Škoda, J. (2009): Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha : Grada, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- Hupková, I.: Komunikačné závislosti v kontexte sociálnopatologických javov a osobnostné predpoklady, požiadavky na sociálne kompetencie realizátorov prevencie. In: Vychovávateľ. Educatio, ročník LVIII, 10/2009, s. 23-26, ISSN 0139-6919.
- Hupková, I.: Komunikačné závislosti. In: Bedeker zdravia, ročník V, 6/2009, s. 82-83. ISSN 1337-2734.
- Jedlička, R. et al. (2005): Deti a mládež v náročných životných situáciách. Nové pohľady na problematiku životných kríz, deviácií a úlohu pomáhajúcich profesií. Praha : Thermis, 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
- Kraus, B. – Hroncová, J. (2007): Sociální patologie. Hradec Králové : GAUDEAMUS, 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
- Ondrejčovič, P. et al. (2009): Sociálna patológia. Bratislava : Veda, SAV, 578 s. ISBN: 978-80-224-1074-8.
- Vondráčková, P. – Vacek, J. (2009): Závislostné správanie na internete. In: Sociálna prevencia. Bratislava : Národné osvetové centrum, č. 3, s. 4-7. ISSN 1336-9679.

ZODPOVEDNE.SK, POMOC.SK, STOPLINE.SK, OVCE.SK – ŠTYRI PROJEKTY V OBLASTI MEDIÁLNEJ VÝCHOVY

Ing. Miroslav Drobny, prezident eSlovensko, o. z.

Zodpovedne.sk zodpovedne.sk

Hlavnou aktivitou eSlovensko, o. z. je projekt Zodpovedne.sk, ktorý má cieľ zriadiť a prevádzkovať národné osvetové centrum na zvyšovanie povedomia (osvety) o zodpovednom používaní internetu, mobilnej komunikácie a nových technológií. Na internetovej stránke projektu nájdete užitočné rady aj v oblasti mediálnej výchovy. Projekt Zodpovedne.sk sa stal národným víťazom súťaže o Európsku cenu za prevenciu kriminality 2009 a v tom istom roku získal mimoriadnu cenu medzinárodného kongresu ITAPA.

Pomoc.sk pomoc.sk

Súčasťou projektu je aj zabezpečenie prevádzky linky Pomoc.sk (bezplatná linka pomoci - 116 111, potrebujem@pomoc.sk, www.pomoc.sk) a zapojenie do medzinárodných sietí liniek pomoci, zdieľanie skúseností iných národných centier a organizácií pre bezpečnosť informačných technológií. Ročne využijú túto linku stovky detí a rodičov.

Stopleveline.sk stopline.sk

Tretím dôležitým projektom eSlovensko, o. z. je Stopline.sk - národné centrum na nahlasovanie nezákonného obsahu, činností na internete. Projekt bojuje proti zneužívaniu detí (detská pornografia, sexuálne vykorisťovanie, detská prostitúcia, obchod s deťmi, grooming...), rasizmu a xenofóbie a inému obsahu alebo činnostiam, ktoré vykazujú znaky trestného činu. Za prvý polrok fungovania sme dostali viac ako 300 hlásení najmä v oblasti detskej pornografie a rasizmu.

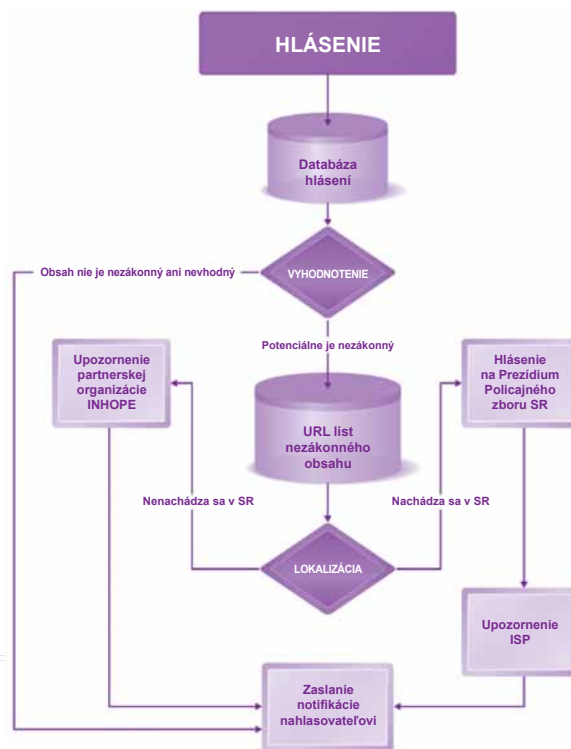
Základné piliere Stopline.sk

- Prístupnosť: Nahlasovanie nezákonného obsahu, napríklad detskej pornografie, je pre občanov citlivá záležitosť, a preto verejnosť uprednostňuje oslovenie mimovládnej organizácie pred orgánmi činnými v trestnom konaní.
- Nestrannosť: Výhodou organizácie tretieho sektora je aj jednoduchšie spájanie síl bez ohľadu na rezortizmus verejného sektora a konkurenčné prostredie súkromného sektora.
- Anonymita: Vo väčšine prípadov sa občania rozhodnú nahlásiť nezákonný obsah za predpokladu anonymného podania. Pri každom takomto hlásení Stopline.sk garantuje, že sa ním bude zaoberať bez ohľadu na anonymitu nahlasovateľa.
- Efektivita: Stopline.sk pracuje ako efektívny filter pre Policajný zbor Slovenskej republiky, ktorému sa preposielajú len prípady podozrivé z nezákonného obsahu alebo činností. Centrum pomáha predchádzať podávaniu duplicitných hlásení v rámci Slovenska, ale aj siete INHOPE.
- Medzinárodná sieť: Hlásenia, ktoré sa vzťahujú na obsah mimo územia Slovenska, sa preposielajú partnerským organizáciám, ktoré pracujú v medzinárodnej sieti INHOPE. Naopak, ak občan inej krajiny nahlási podozrivý obsah, ktorý je umiestnený na Slovensku, Stopline.sk sa bude týmto prípadom zaoberať.
- Odbornosť: Pracovníci Stopline.sk sú trestne bezúhonní, majú príslušné vzdelanie. Pravidelne sa zúčastňujú na odborných školeniach na Slovensku a v zahraničí, opierajú sa o dlhoročné skúsenosti siete INHOPE. Súčasťou starostlivosti o pracovníkov je stála spolupráca so psychológom na zabezpečenie psychohygieny a poradenstva.

- Prevencia: Výsledkom spolupráce všetkých strán na projekte Stopline.sk bude aj pravidelné zverejňovanie štatistických informácií o nezákonnom obsahu a činnostiach na slovenskom internete a identifikácia nových trendov v oblasti počítačovej kriminality. Pomôže to účinnejšiemu boju proti zneužívaniu detí, rasizmu, xenofóbie a iným nezákonným javom na internete.

Spracovanie hlásenia

Hlásenie je spracované do 2 pracovných dní od jeho prijatia. Hlásenia, ktoré obsahový analytik vyhodnotí ako potenciálne nezákonné, budú pridané na príslušný zoznam. Ak ide o nezákonný obsah, snahou Stopline.sk je v súčinnosti s políciou a internetovým poskytovateľom služby (ISP) ho zablokovať.

Základné informácie o medzinárodnej sieti INHOPE

INHOPE je medzinárodná asociácia národných centier na nahlasovanie nezákonného obsahu na internete, ktorá vznikla v roku 1999 v rámci Akčného plánu Európskej komisie s názvom Bezpečnejší internet (Safer Internet Action Plan).

Od druhej polovice 90. rokov 20. storočia bol internet čoraz dostupnejší pre široké vrstvy verejnosti na celom svete, s čím priamo súviselo zvyšovanie objemu nezákonného a nevhodného obsahu, za ktorým nezriedka stoja organizované zločinecké skupiny. Vzhľadom na túto skutočnosť vznikli v niekoľkých krajinách centrá (tzv. Internet Hotlines), ktoré prijímali od občanov hlásenia o nezákonnom obsahu alebo činnostiach na internete a postupovali ich ďalej polícii na prešetrenie. Aby tento mechanizmus účinne fungoval, bolo potrebné nadviazať aktívnu spoluprácu s políciou príslušnej krajiny, poskytovateľmi inter-

netových služieb, ale aj so zahraničnými centrami, s ktorými by sa mohol riešiť nezákonný obsah, umiestnený na zahraničných serveroch.

V roku 1999 vytvorilo osem centier fórum INHOPE, ktoré sa stalo platformou na ich pravidelné stretávanie, výmenu informácií a posilňovanie spolupráce na poli boja proti nezákonnému obsahu na internete. Po inštitucionalizácii INHOPE začali postupne pribúdať noví členovia, ktorých je v súčasnosti 38 a pôsobia na všetkých kontinentoch. Národné centrá na nahlasovanie nezákonného obsahu na internete fungujú ako mimovládne organizácie, čo prispieva k ich väčšej účinnosti.

Slovensko sa prostredníctvom projektu Stopline.sk zaradilo do siete INHOPE 13. mája 2010.

OVCE.sk

Súčasťou aktivít v oblasti mediálnej výchovy je aj projekt OVCE.sk. Animovaný seriál a internetový portál vznikol ako súčasť projektu Zodpovedne.sk. Cieľom rozprávok je šírenie osvetu o rizikách internetu, mobilov a nových technológií. Pre nižšiu vekovú kategóriu detí chce seriál pôsobiť ako prevencia, mládeži nastavuje zrkadlo jej nevhodného správania na internete a dospelých divákov majú rozprávky poučiť a pobaviť. OVCE.sk je nový slovenský animovaný seriál, ktorý sa vracia k tradíciám pôvodnej kreslenej tvorby pre deti a mládež. Prvé 4 úvodné časti mali premiéru 8. októbra 2009. Spolu s rozprávkami vznikol aj rovnomenný internetový portál s množstvom poučného a zábavného obsahu pre najmenších OVCE.sk. V roku 2010 a roku 2011 sa plánujú premiéry ďalších pokračovaní seriálov.

Animovaný seriál podporili aj Audiovizuálny fond SR a Rada vlády SR pre prevenciu kriminality. Seriál získal Cenu medzinárodnej poroty XXXVI. ročníka filmového festivalu EKOTOPFILM. V roku 2010 sme dostali ocenenie Dúhová guľôčka za zodpovedný prístup na Medzinárodnom festivale reklamy, ktorý je súčasťou Medzinárodného festivalu filmov pre deti a mládež v Zlíne (Česká republika), a v tom istom roku sme postúpili do finále (Official Selection) v kategórii TV Série na Medzinárodnom festivale animovanej tvorby Annecy 2010 (Francúzsko).

Ovce a barani

Horár

Vlk

Bača a Jano

Fotografie z tvorby seriálu

Jozef Vajda
– Jano

Jozef Vajda
– Bača

Jozef Vajda
– Horár

Miroslav Drobný, scenár

Jaroslav Baran, réžia, šéfanimátor

Stanislav Grich, hudba

Csongor Kassai, maďarčina

Patrik Vrbovský, rómčina

Nové časti seriálu sa budú venovať aj týmto témam:

- Deväťdesiatdeväť Refazové listy šťastia?
- Ogrgel Internet si vždy pamätá tvoje chyby z minulosti.
- Korunka krásy Anorexia, recepty „krásy“ na internete.
- Karneval Nikdy nevieš, kto je na druhej strane internetu alebo mobilu.
- Pomsta Virtuálne prenasledovanie (Cyberstalking).
- Hlásna trúba Prezradenie údajov a majetkových pomerov (Phishing).
- Fašiangy Napodobňovanie mediálnych vzorov v nebezpečných scénach.
- Facebook Virtuálne priateľstvá.
- Jazero Sociálna rovnosť.
- Ohňostroj Nebezpečenstvo výroby a použitia výbušnín.
- Ruky hore Vulgárny jazyk a gestá.

Všetky aktivity projektov sú prehľadne opísané vo výročnej správe v dokumente:

http://zodpovedne.sk/pocitadlo.php?subor=sprava_2009-2010.pdf

eSlovensko, o. z. bolo založené v roku 2002. V súčasnosti sa podieľa na príprave a realizácii niekoľkých projektov v oblastiach **eBezpečnosť**, **eGovernment**, **eInklúzia** a **eTurizmus**. Zamestnáva 10 ľudí na trvalý pracovný pomer a okolo 100 spolupracovníkov na čiastkové úväzky a dobrovoľníkov. Medzi najbližších slovenských partnerov patria: Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo školstva SR, Rada vlády SR pre prevenciu kriminality, Audiovizuálny fond SR, Sociálna implementačná agentúra, Slovenský výbor pre UNICEF, Únia miest Slovenska, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, INFOSTAT, T-Mobile Slovensko, SK-NIC Slovensko, Telefónica O2 Slovakia, ESET, Microsoft, SANET, SZM.sk a ďalší.

Krst OVCE.sk

Komiks k seriálu (časť Bez kožuštek)

Magdaléna Glasnerová, hlavná dramaturgička tvorby pre deti, Slovenská televízia

Námet: Petra Kolevská, scenár: Lenka Tomešová, Naďa Uličná, dramaturgia: Viera Košťálová, réžia: Ján Stračina, účinkujú: Juraj Turis a deti, © Slovenská televízia a Artreal, s. r. o.

Neraz počúvame, aké sú dnešné deti nevychované, ako si nevážia život, ako podliehajú násiliu, a nevieme sami sebe zodpovedať prečo. Niečo sa stalo. Prestali sme chrániť priestor našich detí na ich prirodzené dozrievanie, dospievanie, formovanie osobnosti a nachádzanie cesty k hodnotám. Ba čo viac – my dospelí nedokážeme chrániť ani svoj vlastný priestor. Dovolili sme, alebo aby som bola presnejšia: nedokázali sme zabrániť, aby sa pod našu kožu a hlavne pod kožu našich detí nedostávala postupne relativizácia všetkého, čo nesie v sebe zmysel a hodnotu života. Prekáža nám to a je veľmi dobré, že nám to začalo prekážať.

Hoci v najrôznejších pracovných i súkromných diskusiách nie raz počúvame argumenty, že doba sa vyvíja a každá éra vytvára iné hodnotové rebríčky a že konzervativizmus akceptovania overeného je brzdou, a v horšom prípade počúvame aj jednoduché „no a čo“. Nuž – neviem. Sú hodnoty, bez akceptácie ktorých by ľudstvo jednoducho neprežilo. Samozrejme, že ich výklad a použitie budú, ba priam musia zodpovedať podmienkam a potrebám danej doby – ale ich podstata je nemenná a my nemáme právo nedopriať jej poznanie našim deťom, novým generáciám, zabrániť im, aby hľadali ich výklad. Nemali by sme pripustiť, aby pre neznalosť prestali myslieť a len pasívne a pôžitkársky prijímali, čo im kto ponúkne. Veľakrát sa objavuje názor, že naučiť deti, aby sa v tých ponukách neutopili, resp. aby v nich neutopili svoje schopnosti a možnosti, je povinnosťou rodiny. Samozrejme, aj rodiny. Ale nielen jej. Jednoznačnosť takých vyhlásení považujem za alibizmus. Pretože sú dospelí, ktorí v tom sami nemajú jasno, nevedomujú si v rýchlosti dnešného bytia, do čoho sú vtáňovaní, čo by mohli odmietnuť a v čom sú manipulovaní. A sú deti, ktoré nemajú rodiny. Takže aj školy, politici – a tvorcovia mediálnych obsahov. Pretože každý človek, alebo budem radšej hovoriť priamo o deťoch: každé dieťa stáva na zastávke pri ponuke printových médií, väčšina detí prichádza domov, keď sú rodičia ešte v práci, a sami si vyberajú televízny kanál alebo vchádzajú do virtuálneho sveta počítačových hier či sociálnych sietí.

Vynára sa otázka, ako pomôcť z tejto situácie von. Pre tvorcov jednoznačne z toho vyplýva – ponúknuť ľuďom alternatívu. To však predpokladá, že si divák, poslucháč či čitateľ bude vedieť vybrať. No umenie správnej voľby je – ako všetci vieme – jedným

z najťažších v živote. To, že v oblasti prijímania médií sa otvorila možnosť naučiť sa ho, že vzniká mediálna výchova nielen ako pojem, ale jeho reálne naplnenie, že je zahrnutá do oblastí celoživotného vzdelávania a stáva sa súčasťou školských osnov, je asi prvým a najsprávnejším krokom pri hľadaní relevantnej únosnosti zásahu médií do nášho života. Slovenská televízia sa rozhodla prispieť k tomuto procesu. V spolupráci s Ministerstvom kultúry SR vytvorila 40-dielny cyklus mediálnej výchovy, určený nielen deťom, ale i dospelým, ktorý je koncipovaný aj na použitie vo vyučovaní. Je postavený na princípe vnímania a poznávania reality v médiách z pohľadu detí a nazvali sme ho Mediálni špióni. Tí špióni sú deti, ktoré sa v mediálnom priestore pokúšajú dostať k podstate jednotlivých médií, ale aj množstvu otázok, čo s tým súvisia. Cyklus je delený na niekoľko etáp – prvá z nich je poznávanie jednotlivých médií pre deti, druhá je porovnávanie pozitív a negatív médií a tretia je hľadaním východísk. Každé jedno vydanie relácie Mediálni špióni sa začína dokončením metamorfózy animovaných postavičiek na 5 reálnych sprievodcov relácie – štyri deti vo veku od 8 do 12 rokov a jedného dospelého, plniaceho zároveň funkciu moderátora celej relácie. Ich postupné hravé „pátranie“ po histórii, zmysle, podstate, obsahu, možnostiach formy, kladoch, záporoch, nebezpečenstvách a prínosoch jednotlivých typov informačných i umeleckých médií, mediálnych technológií, masovokomunikačných prostriedkov, ale tiež pátranie po prvotných impulzoch, zámeroch, pozitívnych i negatívnych cieľoch, zodpovednosti ľudí, ktorí ich tvoria, vlastnia, ovládajú, využívajú, manipulujú s nimi.

Obsahovo je postavené na princípe hravosti, detskej zvedavosti, úprimnosti, priamych, ničím nezaťažených otázok a postrehov – kombinovaných s ochotou dospelých (zosobnených postavou moderátora) pomôcť im poodhaliť tajomstvá, princípy a súvislosti vo fascinujúcom svete médií. Ako hlavný motív sa však – na pozadí všetkých štyridsiatich častí relácie „mediálni špióni“ – vinie pátranie po tom najdôležitejšom: pátranie po odpovedi na otázku, aký je správny prístup k médiám zo strany nás prijímateľov – najmä keď sme ešte deti... Ako ich máme vnímať, ako si ich môžeme užívať, ako sa nemáme nimi dať prehnane ovplyvňovať a ako sa nesmieme nimi dať manipulovať. A ako na to všetko, na čo sme s našimi kamarátmi – „mediálnymi špiónmi“ z televíznej obrazovky – prišli, upozorniť aj „dospelákov“ v našom okolí, ktorým to ako keby všetko unikalo pomedzi prsty... Možno preto, že ich to nikto nenaučil, keď boli deťmi...

MEDIÁLNA VÝCHOVA A MOŽNOSTI REGIONÁLNYCH OSVETOVÝCH STREDÍSK

Mgr. Helena Žňavová, riaditeľka Pohronského osvetového strediska, Žiar nad Hronom

Regionálne osvetové strediská na Slovensku plnia v súčasnosti dôležité úlohy v neformálnom vzdelávaní. Regionálna štruktúra osvetu je prispôbená tak, aby zapájala čo najširší okruh občanov do vzdelávacích aktivít. Prednosťou regionálnych osvetových stredísk je neobmedzená možnosť využitia rôznych foriem a metód práce v procese kultúrno-osvetovej činnosti.

Medzi organizácie v žiarskom regióne, ktoré sa neboja realizovať a možno aj experimentovať s výberom tém i foriem vo sfére neformálneho vzdelávania, patrí aj BBSK – Pohronské osvetové stredisko v Žiari nad Hronom. K hlavnej línii činnosti sa priraduje aj súbor vzdelávacích podujatí. Ich prvoradým cieľom je odozvanie nových informácií, z celospoločenského hľadiska veľmi dôležitých a určených rôznym vekovým a sociálnym skupinám

obyvateľstva. Medzi nové témy súčasnosti patrí aj mediálna výchova. Rozvoj elektronických médií prináša aj negatívne prvky do nášho života a nevedomosť často vedie k zneužívaniu ľudí prostredníctvom novej techniky, ktorá sa stala každodennou súčasťou nášho života.

Národné osvetové centrum – kabinet sociálnej prevencie – realizovalo pre pracovníkov ROS školenie k mediálnej výchove. Účastníci mali možnosť túto tému ďalej aplikovať na podmienky regiónov. V Pohronskom osvetovom stredisku je aplikácia nových tém a foriem práce veľmi rýchla a hľadajú sa možnosti, ako tieto témy čo najaktuálnejšie uviesť do praxe. Projekt Mediálna výchova sa realizoval v partnerskej spolupráci s eSlovensko, o. z., Bratislava.

S finančnou pomocou mesta Žiar nad Hronom sa do ponuky preventívnych aktivít zaradila aj téma mediálnej výchovy. Pozvali sa žiaci základných škôl, rodičia, pedagógovia, psychológovia a ďalší, ktorí pracujú s mládežou. Do sály Pohronskeho osvetového strediska prišlo vyše 140 účastníkov. Za príkladnej spolupráce s Ing. Miroslavom Drobným, lektorom podujatia, a s Mgr. Monikou Gregusovou, psychologičkou, sa zorganizovalo podujatie, ktoré malo veľký ohlas u návštevníkov všetkých vekových kategórií. Forma a spôsob, akými sa mediálna výchova realizovala, boli netradičné. Absolútna zmena prostredia sály na netradičnú miestnosť, počínajúc otočením stoličiek a premietaním na stenu, zaujala návštevníkov hneď na začiatku a podujatie sa začalo s veľkými očakávaniami. Tie sa naplnili v nasledujúcich chvíľach a účastníci podujatia neznižovali svoju pozornosť počas celých troch hodín trvania podujatia. Skúsenosti lektorov a aj fakt, že aktivita sa preniesla na účastníkov, v kombinácii s premietaním, to všetko prinieslo svoje výsledky. Účastníkov zaujímali najviac témy o kyberšikanovaní, zneužívaní osobných údajov na internetových stránkach, zneužívaní nahrávok v mobiloch, s čím sa, žiaľ, stretávajú aj mladí ľudia na Slovensku. O toto podujatie prejavili záujem aj rodičia z klubu rodičov. Táto neformálna svojpomocná

skupina pracuje pod hlavičkou POS v Žiari nad Hronom a venuje sa problematike závislostí. Členovia klubu hodnotili túto tému ako veľmi potrebnú, pretože rodičia často nevedia a nerozvíjajú svoju počítačovú gramotnosť a takéto stretnutie ich upozorňuje a dáva potrebné informácie na to, ako pristupovať k svojim deťom.

Televízne relácie a články vyvolali veľký záujem, pretože priniesli hodnotné reportáže, v ktorých sa k podujatiu veľmi pozitívne vyjadrovali účastníci aj lektori. Tento ohlas trvá dodnes a na úspechu odborných činností Pohronskeho osvetového strediska v Žiari nad Hronom, za ktorý je zodpovedná Ing. Ester Sedláčková, sa pripravuje ďalšia séria projektov na tému mediálna výchova a bude realizovaná aj v iných mestách regiónu. Vklad, ktorý sa dáva do ľudí cez vzdelávanie, má individuálny, ale aj nesmierny spoločenský význam. V rámci primárnej prevencie sociálnopatologických javov Pohronske osvetové stredisko v Žiari nad Hronom ponúka netradičné, zaujímavé formy a spôsoby práce. Tajomstvo úspešnej prevencie v žiarskom regióne je možno aj v tom, že sa spájajú nápady, financie a že nikto nie je odkázaný na to, aby bol sám.

Sebakúsenostné príspevky

AKO SI TO PAMÄTÁM JA – ZAČALO TO TAKTO

Michal P.

Reedukačné centrum Sološnica

Keď som bol malý chlapec, chodil som pravidelne do Veľkých Levár do pedopsychiatrickej liečebne. Tam ma vždy sprevádzal môj dedko a dával mi pravidelne 50 korún a hovoril mi, aby som skúsil šťastie pri automatoch. Tak som to skúsil – raz – dva – trikrát. Odvtedy ma bavia automaty. Keď som bol s dedkom a niekam sme išli, vždy sme hrávali automaty. Ja som to veľmi nevedel, veľa som prehrával, ale dedo mi postupne ukazoval, ako to mám hrať. Doma som už hrával sám každý večer v bare či v reštaurácii. Keď som mal deväť rokov, tak som prehovoril babku, aby mi kúpila počítač. Hovoril som jej, že všetci moji kamaráti majú svoj počítač. Kúpila počítač, lebo som jej nahovoril, že to potrebujem do školy, a ja som začal objavovať internet a hry na internete. Žiadna škola sa nekonala. Čím viac času som trávil pri počítači, tým menej som chodil von za kamarátmi. Iba sme si písali, namiesto toho, aby sme sa vonku rozprávali. Počítač a automaty ma bavia stále, vydržím pri nich dlho, nevnímam čas, nie som hladný ani smädný. Drží ma to doteraz.

MÔJ ŽIVOT S POČÍTAČOM

Michal G.

Reedukačné centrum Sološnica

Pochádzam z Banskej Bystrice a vyrastal som len s matkou. Keď som mal asi desať rokov, veľmi som túžil po počítači a na Vianoce som si pod stromčekom našiel krásny darček, a to počítač. Nebolo šťastnejšieho dieťaťa, ako som bol vtedy ja. Mama bola rada, že už nemusím chodiť k bratrancovi na PC a vysedávať tam celé hodiny. Všetko vreckové, čo som dostával od mamy, som začal míňať na počítačové hry a príslušenstvo k tomu. Pri počítači som sedel každý deň po návrate zo školy až do neskorého rána, až kým som neprešiel cez všetky misie, alebo danú úlohu. Počítač som v podstate prestal vypínať, lebo keď som prehrával, bol som nervózny a podráždený, nič ma

nezaujímalo, iba virtuálny svet. Časom ma prestali zaujímať kamaráti a rodina, nechcelo sa mi spať, rozmýšľal som len nad misiami. Už vtedy bola mama zo mňa nervózna, ale bola rada, že sa netúlam a som doma. Po roku dala mama zapojiť aj internet a to som začal hrať hry po sieti a sťahovať rôzne hry a programy. Pri PC som začal tráviť až 15 hodín denne, až raz mi mama veľmi nahnevane zobrala počítač, pretože sa dozvedela, že som prestal chodiť do školy. Ale to bol všetko zbytočné, začal som si od celej rodiny pýtať peniaze na to, aby som mohol chodiť do počítačovej herne. Keď som už nemal žiadne peniaze, tak som išiel aj do školy, mama bola šťastná, tak mi dala späť počítač a moja závislosť pokračovala. Nestačilo mi chodiť do barov a podnikov s automatmi, nestačil mi doma počítač, prehrával som všetky peniaze, čo sme mali doma. Keď som mal trinásť rokov a viac, postupne mi došlo, že zbytočne míňam peniaze, tak som s tým prestal a viac som sa začal venovať internetu a sociálnym sieťam, kde som mal veľa virtuálnych kamarátov a kamarátok. To mňa aj v súčasnosti zaujíma najviac, ale snažím sa venovať tomuto „magickému oku“ už menej, lebo ma odhovárali mnohí ľudia, že to nie je správne venovať tak veľa času týmto veciam, ale ja som ich zo začiatku ignoroval úplne. Teraz som už starší, mám 15 rokov a venujem sa vďaka škole a pani učiteľke iným aktivitám, ako sú kreslenie a šport.

MOJE SKÚSENOSTI S POČÍTAČOM

Tomáš F.

Reedukačné centrum Sološnica

V jeden deň, keď som prišiel domov zo školy (mal som 11 rokov), som zbadal v izbe škatuľu, v ktorej bol zabalený počítač. Mamina s ocinom nám priniesli počítač a plno hier. Hneď ako nám ho otec nainštaloval, sme sa okamžite začali hádať. Takto to začalo; hádkami a krikom, neustálym vyjednávaním o poradi, kto pôjde prvý, ako dlho bude pri počítači. Boli prázdniny a ja som radšej nechodil ani von medzi kamarátov. Postupne som presedel pred počítačom viac než 8 hodín denne. Začalo ma to baviť a pri počítači som začal tráviť všetok svoj voľný čas, aj ten, kedy som mal byť v škole.

Trvalo to dlho, možno dlhšie ako celý rok. Postupne ma to prestávalo baviť, už len sem-tam som si požičal nejaké hry. Keď som mal necelých 14 rokov, tak sa k tomu pridala internet a začalo to znova a ešte intenzívnejšie. Ale už to netrvalo iba rok – chatovanie s kamarátmi ma chytilo naplno a trvá doteraz. Uvedomoval som si riziko a nebezpečenstvo hrania na počítači, ale nikto mi to nezakazoval. Momentálne som sa ocitol v reedukačnom centre, kde sa dostanem k počítaču iba vo vyhradenom čase, tak si odpíšem na RP-éčky a pozriem na Pokec, ale radšej už chodím s kamarátmi von na ihrisko hrať futbal.

POČÍTAČ A JA

Csaba B.
Reedukačné centrum Sološnica

Ja som od narodenia vyrastal v detskom domove, kde som sa prvýkrát ako 5-ročný dostal k počítaču. Naviedli ma na to

kamaráti a počítačové hry ako Mária a Bomberman ma očarili. Tieto hry ma bavili dlho, spolu sme ich hrali viacerí kamaráti z decáku. Keď som mal 10 rokov, objavil som internet a hlavne internetové hry, 3D hry a pod. Keď som prišiel do detského domova v Šamoríne, objavil som Pokec. To bolo super, to ma baví doteraz. Potom som prešiel rôznymi zariadeniami, až som sa dostal do Sološnice, do reedukačného centra. Vo všetkých zariadeniach som sa zaujímal len o počítače, nič iné ma nezaujímal. Od 11 rokov som doteraz objavoval všetko možné ohľadom internetu, sociálnych sietí a superhier. Ako malý som bol určitú dobu u pestúnov – tým dali aj počítač a tam som bez starostí začal sedávať pri ňom aj 10-15 hodín. Najdlhšie som vydržal pri počítači 18 hodín. Od pestúnov som často odchádzal do baru hrať hry. Potom sa to opakovalo skoro každý deň. Jediné, po čom túžim, je mať svoj vlastný počítač a s tým budem zaobchádzať podľa seba, tak ako ja chcem!

V záujme zachovania autenticity výpovedí sebakúsenostné príspevky neprešli jazykovou úpravou.

Príloha

VÝBEROVÁ BIBLIOGRAFIA K PROBLEMATIKE MEDIÁLNEJ VÝCHOVY

Zostavila Mgr. Alena Šprtová, Národné osvetové centrum

- LINCÉNYI, M., KOHUŤÁR, M. 2009. Fenomén bulvár na Slovensku. Bratislava : IRIS. ISBN 978-80-8925-641-9.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. 2009. Mediální výchova. Kralice na Hané : Computer Media. ISBN 978-80-74020-223.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. 2010. Mediální výchova – Cvičebnice (Řešení). Mediální výchova. Kralice na Hané : Computer Media. ISBN 978-80-74020-55-1.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. 2010. Mediální výchova – Cvičebnice (Zadání). Mediální výchova. Kralice na Hané : Computer Media. ISBN 978-80-74020-39-1.
- SAK, P., SKALKOVÁ, J., MAREŠ, J. 2007. Člověk a vzdělání v informační společnosti. Praha : Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-230-0.
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. 2007. Základy mediální výchovy. Praha : Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-315-4.
- REIFOVÁ, I. a kol. 2004. Slovník mediální komunikace. Praha : Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-926-7.
- BYSTRICKÝ, J. a kol. 2008. Média, komunikace a kultura. Praha : Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-11-75.
- ROZEHNAL, A. 2007. Mediální právo, 2. vydání. Praha : Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-03-38.
- BREČKA, S. 1999. Mediální výchova: Heslár mediálnej komunikácie. Zošit 1. Bratislava : Národné centrum mediálnej komunikácie.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. 2008. Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace. Praha : Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-287-4.
- McQUAIL, D. 1999, 2002. Úvod do teorie masové komunikace. Praha : Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-714-0.
- POLÁKOVÁ, E. 2006. Mediální kompetence. Úvod do problematiky mediálních kompetencí. Trnava : FMK UCM v Trnave. ISBN 978-80-89220-65-6.
- McCHESNEY, R. W. 2009. Problém médií. Jak uvažovat o dnešních médiích. Grimmus. ISBN 978-80-902831-2-1.

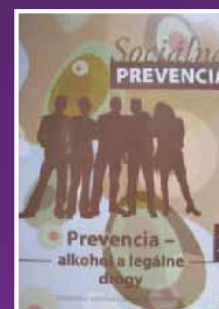
SOCIÁLNA PREVENCIA

1/2006

2/2006

3/2006

1/2007

2/2007

3/2007

1/2008

2/2008

3/2008

1/2009

2/2009

3/2009

4/2009

Informačno-vzdelávacie bulletiny si možno bezplatne, iba za cenu poštovného, objednať na korešpondenčnej adrese:

Národné osvetové centrum

Nám. SNP 12

812 34 Bratislava 1

E-mail: hupkova@nocka.sk

1/2010

Z RECENZNEHO POSUDKU

Informačno-vzdelávací bulletin rezortu kultúry Sociálna prevencia 1/2010, publikovaný pod hlavičkou Národného osvetového centra, prináša nové a ucelené informácie, ktoré sa venujú najaktuálnejšej téme z oblasti adiktológie – závislosti od virtuálneho prostredia a možnostiam jej prevencie prostredníctvom mediálnej výchovy. Prvýkrát na slovenskom trhu odbornej literatúry tak zostavovatelia poskytujú ucelený prierez danou problematikou. Obohacujúcu a nenahraditeľnú úlohu v danej publikácii má príspevok MUDr. Karla Nešpora, CSc., ktorý sa v danej téme radí medzi svetových profesionálov. Cenné sú i zahraničné príspevky, zaoberajúce sa najaktuálnejšími témami kyberšikanovania a rizikami zoznamovania cez internet. Jednotliví autori prezentujú príspevky, ktoré sú spracované nielen na vysokej odbornej úrovni, ale i veľmi pútavo. Zostavovateľom publikácie sa opäť podarilo zvoliť príjemnú a vyváženú kombináciu autorov a tém. Pomer teoretických a empirických tém harmonizuje a poskytuje čitateľovi možnosť hlboko sa ponoriť do danej problematiky.

Mgr. Barbora Kuchárová
psychologička, psychoterapeutka,
výkonná riaditeľka OZ Prima

RESUME

The first issue of the fifth jubilee anniversary of the informational and educational newsletter of the Department of Culture Social Prevention, published in 2010, focuses on new, first published and we believe an attractive subject Media Education.

This issue prepared by a specialized department of the Culture Ministry - Social Prevention Cabinet of the National Cultural Centre in close cooperation with the civic association Why I'm Happy on the World. Issue is co-financed by the Ministry of Culture of the Slovak Republic.

The periodical includes contributions in addition to regular articles from abroad, theoretical and informative contributions and authentic self experiential contributions and new rubric Examples of Good Practice.

Contributions from Czech experts are dedicated to media and computer literacy; cyberchicane as one of the risks of electronic communication, relations and dealing with the Internet and health benefits and disabilities online familiarization, or young people in the Internet environment. Contributions of Slovak experts deal with other topics such as the importance of Media Education, youth and gambling and internet and social media, influence of media violence on living, psychosocial aspects of media communication, the importance of media education in school education and selected aspects of communication dependencies and their prevention.

The passage Examples of Good Practice offers four projects in the field of Media Education C.A. eSlovensko; project of Slovak Television Media spies and information on Media Education activities in the Cultural Centre.

Novelty and gravity phenomenon of Media Education is completed very authentically by self experiential contributions from four authors from a re-education center in Sološnica. They made their message very sensitive, authentic but strong. Therefore have great potential to really reach readers and to encourage reflection.

I am pleased, therefore, we can conclude that published articles represent only novelty themes, but also a way of processing - its exactness and clarity at the same time - truly innovative achievement. Given the focus of a journal reader may provide insight into a wide variety of topics related to Media Education, which is framed in SR newly adopted Concept of Media Education in the context of lifetime education approved by a Government Resolution SR n. 923 of 16. December 2009.

PhDr. Ingrid Hupková, PhD.

Informačno-vzdelávací bulletin si možno bezplatne, iba za cenu poštovného, objednať na korešpondenčnej adrese Národného osvetového centra: Národné osvetové centrum, Nám. SNP 12, 812 34 Bratislava 1, sprtova@nocka.sk

Sociálna prevencia – Mediálna výchova
Informačno-vzdelávací bulletin rezortu kultúry
1/2010

Evidenčné číslo EV 2189/08
ISSN: 1336-9679

Vydali: Občianske združenie Prečo som na svete rád/rada a Národné osvetové centrum – kabinet sociálnej prevencie
Projekt bol spolufinancovaný Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

Korešpondenčná adresa redakcie: kabinet sociálnej prevencie Národného osvetového centra, Nám. SNP 12, 812 34 Bratislava 1
Zostavovateľka a odborná redaktorka: PhDr. Ingrid Hupková, PhD.

Recenzovala: Mgr. Barbora Kuchárová
Jazyková úprava: PhDr. Katarína Vrablicová
Preklad: Ing. Agáta Staněková

Za obsahovú stránku publikovaných príspevkov zodpovedajú autori.
Náklad: 2 500 ks

Ročník: V.
Rok vydania: 2010
Nepredajné.

Z technických príčin v roku 2010 nebudú čísla 2, 3 a 4 vydané.

